PAGINI PATRISTICE

SCRIERI STRĂROMÂNE

OMILIILE LUI LAURENŢIU DE NOVAE

INTRODUCERE

Sînt bucuros de ocazia ce mi s-a oferit de a scrie o scurtă *«Introducere»* la admirabila traducere din limba latină în limba română a celor trei *Omilii* ale episcopului Laurenţiu al Novae-lor din Moesia inferioară, la sudul Dunării, — făcută de Prof. David Popescu.

Omiliile acestea au fost atribuite multă vreme altor autori. De creditul cel mai mare s-a bucurat atribuirea lor unui episcop de Novara, identificat de unii în mod arbitrar cu episcopul Laurenţiu I de Milan (între 490—512), dat fiind că nu s-a cunoscut nicicînd în Occident un oraş Novara. A fost meritul lui Germain Morin să evidenţieze că autorul acestor «Omilii» este episcopul Laurenţiu al cetăţii Novae din Moesia inferioară, pe care a menţionat-o Jacques Zeiller în cartea sa *Les origines chrétiennes dans les provinces danubiennes de l'empire romain*, ca sediu al episcopilor Petronius, pe la 430, Secundianus, pe la 449, Petru, pe la 458. Întrucît «Omilia» a treia din traducerea ce urmează a fost utilizată de Fericitul Augustin între anii 421 şi 429, autorul ei trebuie să fi fost episcop al acelei cetăţi înainte de Petroniu [1].

Deducţia că acest Laurenţiu ar fi fost episcop al unei cetăţi cu numele Novara din Occident s-a născut din faptul că numele *Novae* la genitiv sună *Novarum*, precum şi din faptul că erudiţii din Occident nu cunoşteau geografia mai amănunţită a provinciilor danubiene. «Pînă în epoca noastră geografia bisericească a Balcanilor nu era punctul tare al celor mai mulţi erudiţi... Existenţa unui *episcopus Novarum* fiind un

1. Germain Morin, *L'Eveque Laurent de «Novae» et ses opuscules Théologiques attribués à tort à un Laurent de Novare*, în «Revue des Sciences philosophiques et théologiques», t. XXII, II, 1937, p. 307—317, p. 312. Ruinele acestei cetăţi se văd pînă azi, aproape de Svistov, după G. Morin (pag. cit.).

lucru de neînțeles pentru latinii din evul mediu, le-a venit în minte că trebuie să fie vorba de un episcop de Novara, *Novarensis*, și cum n-a existat niciodată un episcop cu numele de Laurențiu de Novara, au crezut că scapă de dificultate prin conjectura că e vorba de episcopul Laurențiu I de Milan, care ar fi venit din Novara în acest oraș» [2].

Dar Morin a adus și dovezi lingvistice că autorul acestor «Omilii» nu poate fi decît cineva care vorbea o limbă latină din sudul Dunării. Despre trăsăturile specifice ale acestei limbi, Morin spune: «Cred că sînt destul de familiarizat cu stilul autorilor creștini din secolul al IV-lea pînă în secolul al VI-lea. Drept urmare, mărturisesc că nu cunosc nici un autor de acolo al cărui limbaj să-mi amintească pe cel al lui Laurențiu. Nu s-ar putea taxa acesta — e drept — de barbar; dar are în el cel puțin ceva exotic, bătător la ochi, pînă la a deveni excitant și obositor pentru cititor; o înlănțuire aproape neîntreruptă de apostrofe, de scurte interjecții, de gînduri repetate identic, de două sau trei ori, în termeni sinonimi, ceva în afară de obișnuințele retorice ale lumii noastre latine. Felul de a interpela auditorul... ar ajunge să te facă să bănuiești că predicatorul este un oriental, sau suferă influența Orientului». Apoi Morin dă unele expresii rare, neuzitate în latina occidentală [3].

Pr. Prof. I. G. Coman consideră că acest Laurențiu al Novae-lor este identic cu Laurențiu de Sirmiu. El ar fi ocupat la începutul secolului al V-lea, pe rînd, ambele scaune episcopale. De aceea el ar fi identic cu episcopul Laurențiu care, între anii 401 și 417, a primit o scrisoare de la papa Inocențiu în legătură cu Fotin, episcopul sabelian de la Sirmiu, de la mijlocul secolului al IV-lea [4].

I. P. S. Mitropolit Dr. Nestor Vornicescu caracterizează în următorul fel cele două «Omilii» originale ale lui Laurențiu (Despre pocăință și Despre milostenie): «Aceste două omilii, avînd un caracter eminamente pragmatic, au atingere de idei sau de probleme cu scrierile lui Niceta de Remesiana. Sînt analogii evidente în expuneri, în soluții, similitudini în factura stilului — fraze concise, expresii limpezi, sugestive. Cele două omilii ale episcopului Laurențiu au un ritm dinamic, nararea este clară și atrăgătoare. Pot da chiar impresia unor adevărate tratate sub forma omiletică. Aceste omilii pot fi considerate în chip pertinent lucrări de catehizare în sens larg» [5].

Noi ne vom opri puțin, în mod deosebit, asupra conținutului acestor «Omilii». Aceasta pentru a răspunde unor obiecții critice pe care G. Morin a crezut că le poate face acestui conținut. G. Morin vrea să scoată chiar din unele abateri teologice — pe care crede că le poate semnala în ele — un argument pentru proveniența lor dintr-o provincie orientală, unde reprezentanții Bisericii nu erau prea la curent cu învățătura precisă a creștinismului.

---

2. G. Morin, *op. cit.*, p. 316.
3. *Op. cit.*, p. 312—313.
4. I. G. Coman, *Scriitori bisericești din epoca străromână*, București, 1979, p. 175—176.
5. *Primele scrieri patristice în literatura noastră*. Secolele IV—XVI, Craiova, 1984, p. 81.

Lui Morin i se pare că episcopul Laurenţiu atribuie lui Hristos numai scăparea noastră de păcatul originar în Taina Botezului. Păcatele personale de după aceea trebuie să ni le curăţim noi prin pocăinţă. Taina Spovedaniei şi — în cadrul ei — preotul nu pot avea în curăţirea de aceste păcate nici un rol. De aici, Morin deduce : «N-aş îndrăzni totuşi să imput lui Laurenţiu o astfel de enormitate ; ci înclin mai degrabă să văd aici un nou semn al puţinei dezvoltări teologice realizată într-un mediu depărtat de centre, în care trăia» [6]. Sau : «Şi totuşi eu n-aş trata — ca M. Kavangh — limbajul lui ca eretic. Eu presupun mai degrabă că el a trăit într-un oarecare colţ pierdut al lumii creştine, unde obişnuinţa practicii penitenţiale (sacramentale) nu pătrunsese încă, sau poate fusese întreruptă pentru un timp. Cine ştie ?» [7].

Un prim răspuns pe care l-aş da acestor obiecţii critice ale lui Morin, e semnalarea unei contradicţii chiar în spusele lui.

Pe de o parte îl vede pe Laurenţiu străin de cunoştinţele teologice necesare, datorită depărtării lui de centrele teologice ale creştinismului ; pe de alta, recunoaşte că omilia a treia a lui (*Despre femeia cananeancă*) e o traducere (puţin prelucrată) din greceşte a unei omilii a Sfîntului Ioan Gură de Aur. Aceasta îl arată ca pe un om de înaltă cultură. Dacă a tradus această omilie din greceşte şi de ea s-au folosit în scurtă vreme (într-o colecţie a Omiliilor Sf. Ioan Gură de Aur tradus în latină) scriitorii bisericeşti din Occident, între care chiar Fericitul Augustin, aceasta înseamnă că se afla în situaţia unui om care avea posibilitatea unei informări mult mai largi decît oamenii bisericeşti din Occident. Dacă a ales să traducă această omilie a Sfîntului Ioan Gură de Aur, e foarte probabil că le cunoştea şi pe celelalte şi că citea şi alte opere teologice în greceşte. De altfel, celelalte două «Omilii» ale lui Laurenţiu (*Despre pocăinţă* şi *Despre milostenie*) poartă caracteristicile aceluiaşi stil — am zice hrisostomic, ca şi omilia *«Despre femeia cananeancă»*, — cum recunoaşte însuşi G. Morin —, ceea ce întăreşte convingerea că Laurenţiu citise mult pe Sfîntul Ioan Gură de Aur, fapt care se poate dovedi chiar cu multe exemple. (Aceasta nu exclude şi o influenţă a lui Niceta de Remesiana).

Ca o întărire a faptului că episcopii traco-romani sau daco-romani din sudul Dunării nu erau deloc străini de dezbaterile teologice din centrele creştinismului, stă şi faptul că la 343 se ţine la Sirmium un important sinod care a afirmat din nou credinţa de la Niceea, cîtă vreme atîtea alte «sinoade» din Orient şi Occident se dovedeau neputincioase să se ridice deasupra ispitei ariene.

Mai amintim că la 519, «călugării sciţi» sau daco-romani din Dobrogea actuală au impus la Constantinopol formula «Unul din Treime a pătimit cu trupul», împotriva înclinării de acolo spre monofizitism şi a înclinării Romei spre nestorianism, salvînd hristologia corectă a Evangheliei şi a creştinismului.

În traducerea făcută de Laurenţiu al Novae-lor, din Sfîntul Ioan Gură de Aur, nu numai pentru uzul creştinismului traco-roman, ci pen-

6. *Op. cit.*, p. 315.
7. *Ibidem.*

tru tot creştinismul occidental, avem o nouă dovadă despre rolul de punte al creştinismului nostru românesc între creştinismul răsăritean şi cel occidental.

El a făcut ceea ce făcea în acelaşi timp şi Ioan Cassian, călugăr dobrogean, care după ce a trăit o vreme în obştile monahale din Palestina şi Egipt, apoi în preajma Sfîntului Ioan Gură de Aur (care l-a hirotonit diacon), a alcătuit în limba latină cele 20 de «*Collationes Patrum*» pentru a face cunoscută viaţa duhovnicească din Răsărit, Occidentului ; ba a mers mai departe în această intenţie, întemeind lîngă Marsilia o obşte monahală după modelul celor din Răsărit. Ioan Cassian împlinea acelaşi rol de transmiţător al spiritualităţii orientale Occidentului. Ataşamentul lui sufletesc special la Sfîntul Ioan Gură de Aur îl arată şi în faptul că la anul 405 se duce la Roma pentru a susţine acolo cauza acestui părinte duhovnicesc al său. E destul de probabil că Laurenţiu al Novaelor va fi ştiut ceva de Ioan Cassian, originar dintr-un ţinut apropiat lui şi contemporan lui.

Un alt important ierarh al acestor ţinuturi, episcopul Teotim de Tomis, apăra cu curaj pe Sfîntul Ioan Gură de Aur la Sinodul de la 403, convocat la Constantinopol la porunca împăratului şi prezidat de episcopul Teofil de Alexandria, pentru depunerea Sfîntului Ioan Gură de Aur din scaunul de patriarh al Constantinopolului.

Popularitatea Sfîntului Ioan Gură de Aur era precum se vede, generală în lumea traco-romană, care umplea toată Peninsula Balcanică şi era populaţia principală a Imperiului Bizantin din acea vreme. De altfel, tot creştinismul traco-roman din Peninsulă stătea atunci sub jurisdicţia Constantinopolului.

Dar să trecem la însăşi cercetarea obiecţiilor critice aduse de G. Morin conţinutului Omiliilor lui Laurenţiu de Novae, ca să vedem dacă sînt sau nu întemeiate. Cum am spus, erorile pe care le vede el în aceste omilii sînt următoarele două : 1. Hristos ne-a eliberat prin opera Sa răscumpărătoare de păcatul originar şi această eliberare o obţinem prin Botez ; «în ce priveşte păcatele personale, iertarea de ele e o chestie personală şi depinde exclusiv de faptele noastre de pocăinţă». De aceea, omul nu mai are nevoie de preot pentru a primi iertarea de aceste păcate, deci, cum deduce Morin, nici de Taina Spovedaniei [8]. 2. Puterea omului de a se elibera singur de păcatele personale de după Botez, a primit-o însă în Botez. «Aceasta e o teorie dezvoltată de orator privind puterea personală pe care o posedă tot creştinul botezat de a obţine iertarea păcatului fără a recurge la slujirea preotului sau la Sacramente» [9].

Dar dacă autorul Omiliilor susţine şi ideea a doua, nu i se mai poate atribui cea dintîi. Atunci el nu mai limitează puterea lui Hristos numai la iertarea de păcatul strămoşesc la Botez. În acest caz se contrazice G. Morin, văzînd o contradicţie între cele două idei ale lui Laurenţiu, cînd ea de fapt nu există.

De fapt, deşi Laurenţiu pune mare preţ pe pocăinţa creştinului pentru eliberarea de păcatele de după Botez, el accentuează tot aşa de mult

8. *Op. cit.*, p. 315.
9. *Op. cit.*, p. 314.

necesitatea ajutorului lui Hristos în eforturile lui de pocăință. Dăm cîteva citate din Laurențiu în acest sens : «Ai o voință liberă și o simțire dăruite de Dumnezeu. Gîndește-te că ești chipul lui Dumnezeu și că poți să nu fii nimicit. Dacă ai înțelepciune, chibzuință și libertatea voinței tale, Dumnezeu este cu tine. El îți va fi pocăința și izvorul, botezul și iertarea, care niciodată nu încetează și nu lipsesc de la tine... Ai primit de la izvor (de la Hristos în Botez) nu semn de deznădejde și de cădere, nu de pieire, ci de iertare (a păcatelor viitoare, *n.n.*), ca să nu-ți pierzi nădejdea» (*Omilia despre pocăință*).

Deosebirea între iertarea ce ți-a dat-o Hristos de păcatul strămoșesc în Botez și iertarea ce ți-o dă de păcatele personale de după Botez este că după Botez ți se cer pentru iertare și eforturile tale de pocăință. Și aceasta cu o înțeleaptă iconomie a lui Dumnezeu. Căci înainte de Botez omul nu are în sine nici o putere de la Hristos ca să susțină eforturile de pocăință, dar după Botez se află în el puterea lui Hristos, chiar dacă atunci cînd păcătuiește, omul nu face uz de ea cum se cuvine.

Unirea între puterea lui Hristos, rămasă în creștin după Botez, și eforturile lui de pocăință cînd a păcătuit, sau de ferire de păcat, se îmbină în așa fel că trebuie să atribuim evitarea păcatului sau iertarea lui atît lui Hristos, cît și pocăinței sau voinței noastre de a-l evita sau să vedem cînd lucrarea lui Hristos mai mult, cînd eforturile noastre de a evita păcatul sau de a ne pocăi.

Iată cîteva citate în care Laurențiu îmbină puterea lui Hristos și efortul omului în scăparea de păcat sau în evitarea păcatului după Botez : «Niciodată nu-ți lipsește izvorul (puterea spirituală a Botezului) ; apa este în tine, spălarea este în libertatea voinței tale» (*Ibidem*). Avem puterea lui Hristos prin care ne putem spăla ; să facem efortul de a ne folosi de ea». «Din ziua și ceasul în care ai ieșit din baia Botezului, tu însuți îți ești izvor veșnic și iertare îndelungă» *(Ibidem)*. Rolul efortului omului este foarte accentuat. Dar el n-ar fi posibil fără Hristos, care e cu noi, sau lîngă noi, de la Botez. Dacă ajutorul Lui ne este asigurat — dar el ne devine eficient numai dacă ne deschidem Lui prin efortul nostru — e firesc ca noi să ne ocupăm cu împlinirea acestei condiții cerute de la noi, singura de care nu sîntem siguri.

Dar împlinirea acestei condiții din partea noastră e ușurată tot de Hristos. El ne rămîne după Botez, gata de a intra în dialog cu noi. Din El vine spre noi unda care e ca un apel la trezirea noastră la dialogul cu El. Cînd am început să ne pocăim, sau să refuzăm ispita spre un păcat, e semn că am intrat în dialog cu Hristos. «Mîntuitorul (după Botez) a venit în ajutorul păcătosului. Imită și tu pe Zaheu, urcă-te în pomul sufletului tău. Credința ta este în tine pom înalt, loc de unde poți vedea de sus, ca să-L poți vedea pe Domnul Hristos trecînd, cum L-a văzut Zaheu» (*Ibidem*). Dacă nu ar fi venit Iisus în apropierea vameșului, acesta nu s-ar fi simțit îndemnat să se suie în pomul credinței să-L vadă mai bine. Credința este în om, dar ea n-ar fi în om, dacă el n-ar simți pe Hristos în preajma lui. Nu se poate separa ceea ce dă omul, de ceea ce dă Hristos. Oricine se pocăiește de păcatul săvîrșit, sau luptă să nu săvîrșească altul, spune lui Hristos ceea ce socotim că citim în

fapta lui Zaheu care s-a urcat în pomul credinței ca să-L vadă mai bine : «Mîntuitorule, nu de la mine, ci de la Tine a pornit îndreptarea mea ; mi-am dat seama de hoțiile mele... Te rog, Te conjur, ajută-mă pe mine, nenorocitul și păcătosul» (*Ibidem*).

Ca să spună Zaheu acestea, a trebuit să-L vadă întîi pe Hristos. Așa se întîmplă și cu pocăința noastră : trebuie să simțim întîi apropierea lui Hristos, ca să ne putem pocăi de păcatele trecute, sau să evităm pe cel ce ne ispitește, cerînd ajutorul Lui. Și-l simțim dacă ne-am botezat.

Numai după ce a știut că Hristos e aproape în casa lui Simon fariseul, femeia păcătoasă s-a simțit îndemnată să vină să-i spele picioarele și să-i ceară ajutorul să nu mai păcătuiască, sau să se pocăiască : «Îți țin picioarele și nu te las pînă ce nu vei primi, Atotputernicule, atenția mea ; primește pe o oropsită și desfrînată» (*Ibidem*).

Deci nu din puterile sale ajunge la iertarea de păcatele trecute sau evită pe cele ce-l ispitesc pe cel botezat, ci din puterea lui Hristos. Însă i se cere și pocăința sa sau efortul de a evita păcatele ce-l ispitesc. Dar această putere îi vine lui din puterea lui Hristos, care S-a sălășuit prima dată în el la Botez.

Mai rămîne să cercetăm și obiecția lui Morin că Laurențiu nu cere creștinului botezat pentru iertarea păcatului ajutorul preotului dat prin Taina Spovedaniei.

De fapt Laurențiu pune în gura celui ce nu are nădejde că va obține iertare de păcate prin pocăința sa, cuvintele : «Unde mai găsesc izvorul, unde Botezul... Oare mă va mai primi vreo undă să mă curețe în sînul apei și să mă facă din nou nevinovat ? Sau trebuie să caut acum mîna preotului care să mă scufunde în izvor și iarăși să mă curețe ?». La aceste cuvinte, el îi răspunde : «Ți-a dat cunoașterea ca să poți cunoaște binele și răul, adică să-ți vezi vrednicia și păcatele. Și fiindcă nu puteai fi nesupus păcatului și neatins de rău, ți-a așezat după Botez în tine însuți leacul, ți-a lăsat iertarea la libera ta voință, pentru ca să nu cauți pe preot cînd va cere trebuința» (*Ibidem*).

Este evident că Laurențiu răspunde la întrebarea unui păcătos ce ar vrea să fie curățit din nou fără eforturile lui de pocăință, printr-un fel de repetare a Botezului. În Botez iertarea a venit omului prin scufundarea lui de către preot în puterea lui Hristos fără o contribuție a lui. Aceasta nu se mai poate repeta. Cel botezat are acum cu sine puterea lui Hristos, din care poate lua putere să-și pună la contribuție și puterile sale pentru dobîndirea iertării de păcatele personale, nu al celui strămoșesc. El a săvîrșit aceste păcate ; de aceea, se cere și o contribuție a lui pentru iertarea de ele, sau pentru depășirea lor. El nu mai trebuie să aștepte iertarea de aceste păcate exclusiv prin mîna preotului care să-l scufunde din nou în apa Botezului.

Dar aceasta nu exclude trebuința ca în toate faptele de pocăință ale creștinului să nu intre și mărturisirea păcatelor lui în fața preotului și obținerea iertării de la Hristos prin declarația preotului dat de Hristos ca garant obiectiv al iertării Lui.

Pocăința și iertarea după Botez nu pot fi reduse însă exclusiv la mărturisirea în fața preotului și la declararea lui ca iertat din partea

acestuia. A reduce totul la aceasta înseamnă a nu da nici un preț pe eforturile de îndreptare ale omului, înseamnă a vedea normalizarea relației omului cu Dumnezeu exclusiv într-un act juridic, în care nu se vede nici din partea Bisericii împlinindu-se alt rol decît în reîncadrarea juridică a omului în relația cu Dumnezeu. Această concepție este o consecință a gîndirii că însuși Hristos n-a promovat prin jertfa Sa o înnoire a omului, ci numai o refacere a relației juridice normale dintre om și Dumnezeu.

Spre deosebire de această concepție a mîntuirii juridice, Părinții răsăriteni văd în mîntuirea omului o creștere duhovnicească a lui prin eliberarea de patimi și înaintarea prin virtuți pînă la vîrful lor, care este iubirea, și prin aceasta spre tot mai marea asemănare cu Hristos.

Aceasta este voia lui Dumnezeu : «Și aceasta este porunca Lui, ca să credem întru numele lui Iisus Hristos, Fiul Său, și să ne iubim unul pe altul, precum ne-a iubit El pe noi» (*I Ioan*, III, 23). În acest înțeles noi nu mai știm decît pe Hristos, ca pildă a noastră. «Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine» (*Gal.*, III, 20). Iar aceasta înseamnă a vieții în fapte bune. «Pentru că a lui făptură sîntem, zidiți în Hristos Iisus spre fapte bune» (*Efes.*, II, 10). În viețuirea cea după pilda lui Hristos trebuie să înaintăm continuu, cum ne îndeamnă Sfîntul Apostol Pavel : «Fraților, eu încă nu mă socotesc să o fi cucerit (desăvîrșirea). Ci una fac : cele dindărăt uitîndu-le, la țintă alerg. Așadar, cîți sîntem desăvîrșiți (botezați, căci Botezul se numea la început desăvîrșire, *n.n.*), aceasta să o gîndim» (*Filip.*, III, 14—15).

Așa s-a dezvoltat în Biserica primară învățătura despre patimi și despre virtuțile opuse lor, sau despre metoda creșterii duhovnicești a omului. Ideea de pocăință cuprinde toate virtuțile în gîndirea lui Laurențiu. Iar ideea aceasta e luată de la Sfîntul Ioan Gură de Aur, care scrie : «Ai și a treia cale a pocăinței. Căci am spus că sînt multe căi ale pocăinței, ca să-ți fac ușoară mîntuirea prin varietatea căilor. Care e această a treia cale ? Smerita cugetare» (*Omilia a II-a despre pocăință* ; P.G., 49, col. 290 C).

Laurențiu include în formele pocăinței, prin care omul își spală păcatele și milostenia. Dar și în aceasta reproduce aproape literal o expresie a Sfîntului Ioan Gură de Aur, care zice : «Milostenia este baia sufletului. De aceea, precum la ușile bisericii se află vasele pline de apă ca să-ți speli mîinile, așa șed săracii în afara bisericii, ca să-ți spele mîinile sufletului. Ți-ai spălat mîinile sensibile cu apă, spală mîinile sufletului cu milostenia» (*Omilia a III-a, despre pocăință* ; P.G., 49, 291).

Despre această creștere vorbește și Sfîntul Ioan Gură de Aur în «Omiliile» lui și tot pe ea o descrie ucenicul lui, Ioan Casian, în «*Collationes Patrum*».

Despre această creștere duhovnicească vorbește și episcopul Laurențiu de Novae. Căci în «Omilia despre pocăință» el nu vorbește numai despre pocăința pentru păcatele trecute, ci dă și tot felul de îndemnuri pentru păzirea de păcatele viitoare. Iar în omilia «*Despre milostenie*», arată virtuțile pozitive pe care trebuie să le cultive omul. De altfel, eliberarea de patimi nu se poate înfăptui decît prin virtuțile contrare. Sufletul nu poate rămîne un teren neutru. Unde nu e răul, e numaidecît

binele. Sau răul nu poate fi înlăturat decît prin bine, așa cum boala nu poate fi înlocuită decît prin sănătate. «Renunță la cele pămînțești, — spune Laurențiu — și îndreaptă-te spre cele veșnice, cum a făcut Zaheu, care, cînd și-a împărțit la săraci averea pămîntească, nu numai că și-a spălat păcatele în izvoarele milosteniei, dar a și devenit moștenitor al Împărăției cerești și fiu al lui Avraam». Dar atît desprinderea de cele rele, cît și îndreptarea spre cele bune și întărirea în ele se fac din puterea lui Hristos, cu care am intrat în legătură la Botez : «Și astfel, femeia necurată în (și prin) aceste trei elemente : lacrimi, părul capului și mir, a tras din picioarele lui Hristos oarecum izvorul Botezului. Căci în izvorul Botezului ce este altceva decît apă, ungere cu sfîntul mir și veșmîntul alb» *(Despre Pocăință)*.

Iar îndreptarea omului ca revenire conștientă la Cel ce rămîne într-un anumit fel de la Botez într-o legătură obiectivă cu noi, trebuie să înainteze spre iubirea de oameni. În oamenii cărora le facem bine Îl întîlnim în chip actual pe Hristos cel ce ni S-a dat în Botez. În Botez, Hristos ne-a atras în comuniunea iubirii cu Sine și cu oamenii, sau cu Sine care ni Se arată din oameni, sau în legătura iubitoare cu oamenii. Aceasta o spune în cuvinte de mare frumusețe și pătrundere spirituală Laurențiu : «Ai întins un pahar cu apă și ai primit raiul... Tu L-ai îmbrăcat pe cel gol cu o cămașă ; Hristos te-a dezbrăcat de urîțenie. Îndată ce ai acoperit cu haina ta goliciunea celor lipsiți, El te-a acoperit cu haina Botezului și ți-a împodobit cămașa pe care o primiseși din apă și din Duh... Cei săraci sînt ca apa Iordanului, în care a fost botezat Hristos, izvor în care prin dărnicia milosteniei omul își biruie greșelile de fiecare zi. Căci El odată scufundat în apa Iordanului, a sfințit-o. Dar în săraci rămîne totdeauna și spală necontenit păcatele celor darnici» *(Despre milostenie)*.

E o mare poezie în «Omiliile» lui Laurențiu. Dar ea vine din pătrunderea în planul duhovnicesc prin toate cele ce ni le prezintă Scriptura sau viața, ca petrecîndu-se în planul văzut. Și din aplecarea la situația concretă a auzitorului. Și acestea episcopul Novae-lor nu le-a putut învăța decît de la Sfîntul Ioan Gură de Aur. Dar Laurențiu le dă o exprimare proprie, nu lipsită de nuanțe originale, învățate și de la Niceta de Remesiana.

De la Sfîntul Ioan Gură de Aur a luat de pildă și Laurențiu tema întîlnirii cu Hristos prin milostenie în cei săraci : «Am îmbrăcat pe Cel ce îmbracă cerul cu nori, pe Cel ce îmbracă toată Biserica și lumea... Cînd Te-am văzut în așa de mare lipsă, cînd Ți le-am făcut acestea ?». «Întrucît ați făcut unuia dintre acești prea mici, Mie Mi-ați făcut». Deci, e adevărat cuvîntul : «Cel ce miluiește pe sărac, lui Dumnezeu dăruiește». Și Sfîntul Ioan Gură de Aur încheie, punînd pe Hristos să spună că pocăința în acest sens stă mai presus de toate în eliberarea de păcate : «Nu judec păcatul, ci neomenia ; nu judec pe cei ce au păcătuit, ci pe cei ce nu s-au pocăit» *(Omilia a VIII-a, despre Pocăință ;* P.G., 49, col. 335).

În îmbinarea strînsă a efortului uman cu ajutorul lui Hristos, propriu acestei spiritualități, se exprimă încrederea în marile posibilități de co-

laborare a firii umane cu Dumnezeu în vederea realizării binelui, posibilități sădite în ea de Creatorul ei. De aici provin afirmațiile îndrăznețe ale episcopului Laurențiu în rolul important ce-l are omul în eliberarea sa de păcate și în creșterea sa în bine după Botez. Ideea aceasta vine tot de la Sfîntul Ioan Gură de Aur și ea nu are nimic pelagian în ea, odată ce în tot efortul omului spre bine e implicat ajutorul lui Hristos.

Dacă Morin vede o greșeală în afirmațiile lui Laurențiu că omul însuși se curăță de păcate prin pocăință, trebuie să vadă o greșeală și în afirmația identică a Sfîntului Ioan Gură de Aur, de la care Laurențiu a luat această idee și care zice: «Ai calea pocăinței și o alta. Care e aceasta? Să-ți plîngi păcatul. Ai păcătuit? Plînge și-ți dezlegi păcatul» (*Omilia I, despre Pocăință*; P.G., 49, col. 287 C). A se observa stilul identic al lui Laurențiu cu al Sfîntului Ioan Gură de Aur: întrebări și răspunsuri scurte ale vorbitorului adresate ascultătorului sau cititorului.

Ideea despre puterea pocăinței de a elibera de păcate, e afirmată de Sfîntul Ioan Gură de Aur în mod direct în Omilia «Despre femeia cananeancă» tradusă în formă puțin prelucrată de Laurențiu. Sfîntul Ioan Gură de Aur zice: «Nimeni, deci, iubiților, să nu deznădăjduiască de mîntuirea sa. Căci nu sînt proprii firii cele ale răutății. Am fost cinstiți cu puterea alegerii și cu libertatea... Nu e nici un păcat care să nu se topească prin pocăință» (P.G., 52, col. 451 B).

Observăm mai întîi că ideea aceasta o exprimă pe larg și Laurențiu în Omilia «*Despre pocăință*», dar unind strîns aplecarea spre bine a firii noastre cu lucrarea lui Dumnezeu: «Fiecare spune: Ce voi face? Ce mai am de făcut? Ce-mi rămîne de nădăjduit?... Curățit prin harul lui Dumnezeu, m-am umplut de murdăria păcatelor... Dar ce rost au aceste vorbe ale tale, omule? Ține seama că tu ești chipul lui Dumnezeu. Dumnezeu te-a făcut înțelept, cu suflet prevăzător, cu minte de taină, cu sentimente înalte... De ce-ți pierzi nădejdea? Înțelepciunea ta este izvorul și înțelegerea din tine este apa care te cuprinde, care-ți spală inima... Ai primit o minte care țintește spre cele înalte, stai la înălțimea minții tale ca un chip al lui Dumnezeu și cu acest chip vei căuta în cele adînci ale lucrării dumnezeiești. Ai o voință și o simțire dăruite de Dumnezeu. Dacă ai înțelepciune, chibzuință și libertatea voinței, Dumnezeu este cu tine. El îți va fi pocăința și izvorul, Botezul și iertarea, care niciodată nu încetează și nu lipsesc din tine».

E o negrăit de subtilă îmbinare între natura umană creată și susținută de Dumnezeu și lucrarea Lui. Se vede că Laurențiu a fost influențat de Sfîntul Ioan Gură de Aur în ambele sale Omilii.

Dar să vedem cum redă Laurențiu textul de mai sus al Sfîntului Ioan Gură de Aur din «*Omilia despre femeia cananeancă*» în traducerea sa: «Nimeni așadar să nu deznădăjduiască a se bucura de mîntuire. Căci răul nu este sădit din fire în mădularele voastre. *Din propria noastră voință dobîndim harul și libertatea*». În cuvintele din urmă pare că Laurențiu merge mai departe decît Sfîntul Ioan Gură de Aur în rolul atribuit voinței omului, afirmînd că prin ea dobîndim harul. Dar rolul acesta este atribuit implicit voinței noastre și de Sfîntul Ioan Gură de Aur, cînd spune că nu trebuie să ne pierdem speranța în mîntuire, dat

fiind că avem puterea alegerii și libertatea. În acestea el vede putința de a cîștiga harul, deși nu o spune direct.

Amîndoi, afirmînd că nu este în noi răul, mărturisesc că în noi este binele. Căci neutri nu putem fi. Iar binele a fost sădit — după Sfîntul Ioan Gură de Aur — în însăși voința noastră liberă ; iar după spusa — în continuare — a lui Laurențiu, «Domnul a dărîmat acoperișul păcatului, ca nimeni să nu-și piardă nădejdea în viața sa».

Atît Sfîntul Ioan Gură de Aur, cît și Laurențiu, văd implicat în însăși natura omului binele, ca tendință normală ; iar în bine văd prezența lui Dumnezeu. Dar depinde de libertatea omului să actualizeze această tendință și legătura cu Dumnezeu.

Pr. Prof. D. STĂNILOAE

DESPRE CELE TREI OMILII ALE LUI LAURENȚIU DE NOVAE

Nu dispunem de nici o informație furnizată de contemporani asupra lui Laurențiu de Novae, din Moesia, traducător al omiliei Sfîntului Ioan Gură-de-Aur *De muliere Chananaea* și autor a două lucrări omiletice despre pocăință, inspirate de această omilie.

Traducerea nu este servilă, ea rezumă și uneori comentează. Ea preia fără sfială din literatura Sfîntului Ioan Gură-de-Aur, scrisă puțin după întoarcerea sa dintr-un prim exil și în care vorbește credincioșilor despre imperialii săi adversari. Se poate conchide că Laurențiu aparținea grupului ioaniților.

Cele două omilii, *De duobus temporibus* și *De eleemosyna* au fost publicate într-un volumaș datat 1522 și tipărit de Michel Vascosan la Paris, după un manuscris astăzi pierdut. Eu nu cunosc decît un singur exemplar al volumului, cel de la Biblioteca Națională din Paris. Ar fi interesant să se descopere altele, care ar aduce, poate, vreo indicație în stare să ne satisfacă interesul. Într-adevăr, erudiții cred [1] că data este falsificată, căci Michel Vascosan nu a tipărit decît cu începere de la 1530 ; eroarea, este ea doar materială sau trebuie să bănuim vreun mister ? Ar fi de dorit să se identifice teologul cultivat care a luat inițiativa de a-l edita pe Laurențiu și să i se deslușească motivele. Manuscrisul său era de bună calitate. El cuprindea *De eleemosyna*, din care nu se cunoaște decît un singur manuscris, cu toate că autenticitatea laurentină este evidentă. Nu avea lecțiuni greșite comune cu manuscrisele, de care dispunem la ora actuală și purta titlul *Laurentius Novarum*, excelent și fără altă atestare. Dar abundența lecțiunilor inteligente, ignorate de alte manuscrise, ne îndeamnă să credem că editorul a corectat din plin textul acestui manuscris, pentru a-i adapta latina la gustul epocii, cum se făcea pe atunci, astfel încît această publicație nu poate fi uti-

1. Ph. Renouard, *Répertoire des imprimeurs parisiens*, Paris, 1965, p. 421 ; după cercetările inedite ale lui Ch. du Bus.

lizată decît cu prudenţă pentru studierea înlănţuirii ideilor şi mai ales pentru aceea a limbii lui Laurenţiu. Ne-ar plăcea în special să ştim în ce context putea manuscrisul de bază să prezinte cele două omilii.

În 1579, Marguerin de la Bigne a tipărit din nou cele două omilii în *Appendix* la a sa *Bibliotheca Sanctorum Patrum.* Necunoscînd existenţa diocezei *Novae*, el propune atribuirea acestor texte unui episcop al Novarei : «hunc esse suspicor Laurentium priorem, qui ex Novariensis factus sit Mediolanensis archiepiscopus vigesimus quintus, ad annum Christi 507» [2]. Titlul acesta avea să acopere de acum omiliile, de la o refacere la alta a colecţiei *Magna* şi mai apoi *Maxima Bibliotheca Patrum*, pînă la vol. 66 al Patrologiei Latine a lui J. P. Migne, Paris 1847, 89—116 [3]. Între timp, în 1679, dom J. Mabillon publicase în vol. II al lucrării sale *Vetera Analecta* după manuscrisul G la noi, o a treia piesă, *De muliere Chananaea.* Manuscrisul o atribuia Sf. Laurenţiu episcopul ; Mabillon acceptă ipoteza din *Bibliotheca Patrum*, devenită tradiţională, cu prestigiul tiparului şi o pune sub numele episcopului Novarei, promovat apoi la Milano. Dar ediţia, pe mîini bune, respectă de această dată modelul manuscris. Migne a alăturat *De muliere Chananaea* celor două omilii precedente, (P.L., 66, 116—124). Doar mai tîrziu a fost recunoscută în *De muliere Chananaea* o veche traducere a omiliei greceşti *De Chananaea* [4], pe care, împreună cu H. Savile şi B. de Montfaucon, o cred a Sfîntului Ioan Gură-de-Aur, cu toate că Sixt de Sienna, a pus-o la îndoială pentru că o considerase ca pseudo-origeniană iar Fronton du Duc îi urmase scepticismul. Aşa cum observă Montfaucon, paragrafele 1 şi 3 poartă marca evidentă a Sfîntului Ioan Gură-de-Aur, iar vechile versiuni latineşti (mai exista una alături de cea a lui Laurenţiu) [5] confirmă autoritatea internă a acestui argument. O ediţie mai critică a textului grecesc ar elimina, poate, cîteva lacune care au fost sesizate de critică, în tot cazul, versiunea lui Laurenţiu se depărtează adesea de cea grecească tipărită.

Istoricii Novarei nu au lăsat să le scape ocazia de a trage foloase din aceste documente, pentru a limpezi trecutul Bisericii lor. Primele două omilii au fost retipărite în 1612 de către episcopul Carlo Bascape [6] şi a treia în 1692 sub numele lui F. Bagliotti [7], apoi în 1701 de către L. A. Cotta [8]. De fapt, clerul din Novara, care nu cunoştea originea grecească a omiliei *De muliere Chananaea*, o atribuise unui preot (termenul acesta demonstrează clar că tradiţia se sprijină pe manuscrisele noastre) martir local, necunoscut pînă atunci. În cinstea sa a fost construită sau transformată o mănăstire, au fost descoperite moaşte, s-a redactat

2. Retipărit în P.L., 66, 87—88.

3. În Migne există un anumit număr de greşeli de tipar ; nu ştiu dacă ele ţin în parte de una din Bibliotecile lui Marguerin de la Bigne.

4. P.G., 52, 440—460 (împreună cu *Monitum* al lui Montfaucon, ib. 447) ; Clavis Patrum Graecorum, nr. 4529.

5. Această versiune circulă şi sub numele lui Augustin, cf. *Bibliotheca Casinensis* III, *Florilegium*, 17.

6. *Novaria*, Ferrara 1612.

7. *Microparaenesis all 'Homelia de Chananaea di S. Lorenzo al Pozzo, prete e martire novarese*, Milano, 1692.

8. *Museo novarese*, Milano, 1701.

o legendă cu menționarea omiliei *De muliere Chananaea* — și numele acesta glorios a fost introdus în Diptica și în canonul Messei [9]. Opinia lui Marguerin de la Bigne, născută din misteriosul *Novarum* fusese, deci, făcută încă din evul mediu.

*

În absența altor documente, este necesar ca, pentru a-l cunoaște mai bine pe Laurențiu al nostru, să pătrundem mai adînc în tradiția manuscrisă. Trebuie să exprim aici recunoștința mea față de trei erudiți, R. Etaix, Fr. Dolbeau și M. Perotti [10], care mi-au dat putința să profit de cercetările și de experiența lor.

Textul cel mai răspîndit este acela al omiliei *De duobus temporibus* (titlul *De paenitentia* pare creat de ediția princeps). Cunosc vreo douăzeci de martori, printre care se distinge o familie cu atestări foarte vechi, dar foarte coruptă, NSGA.

N Montpellier, Școala de Medicină 152, culegere miscelanee, din care numai partea a doua (ff. 108—257) ne interesează. Copiată în a doua jumătate a sec. al IX-lea, ea reproduce o colecție pe care A. Wilmart [11] o datează în sec. al VI-lea sau al VII-lea, compusă mai ales din omilii ale lui Augustin, retușate în atelierul lui Cesaire d'Arles [12]. În fruntea acestei colecții se găsesc cele trei piese (*liber*) ale «lui Laurențiu», cu un titlu în latina barbară, care situează originile acestei culegeri la Nevers : «In Christi nomine. Incipit liber sancti Laurentii presbyteri de duobus temporibus, quem Iudobertus Nevernensem civitatem revetus (= rogatus) a Retadio diacono transcripsit» (nu se știe nimic despre Iudobert și nici despre Retade). Urmează *De eleemosyna* și *De muliere Chananaea,* iar apoi Augustin.

S Viena NB lat. 1332, sfîrșitul sec. al VIII-lea, copiat la Salzburg. *Laurentius Mellifluus, Liber de duobus temporibus* (ff. 159 r—200 r). Este cel mai vechi martor al nostru. Titlul de *mellifluus* este luat de la sfîrșitul omiliei *De eleemosyna* (116 Al). Piesele care înconjoară acest *Liber* nu se regăsesc în altă parte împreună cu opera lui Laurențiu.

— Viena NB lat. 992, sec. al IX-lea, Salzburg. Acest manuscris conține *Flores in Psalmis,* care citează *De duobus temporibus* sub numele lui *Laurentius presbyter.* Acestea ar putea fi împrumuturi din S, dar, avînd în vedere titlul *presbyter,* autentic și absent din S, ele vin mai degrabă de la modelul acestuia.

— Siegebert de Gembloux, bibliograf brabantin din sec. al XI-lea († 1112), îl menționează pe Laurențiu cu porecla de *Mellifluus* și

9. Despre aceste fapte și despre edițiile citate în notele precedente.

10. A se vedea M. Perotti, *Sanctus Laurentius, «Mellifluus», terzo vescovo di Novara,* în *Novariens.* 1, 1967, 21—74.

10. R. Etaix a completat lista mea de manuscrise datorită fișierelor sale, Fr. Dolbeau mi-a semnalat lucrarea *Flores in Psalmis* din manuscrisul Viena 992, M. Perotti mi-a comunicat notele sale de istorie locală.

11. *Revue Bénédictine* 38, 1926, p. 156.

12. Cf. G. Morin, *S. Caesarii Arelatensis Sermones* — CC SL 103, Turnhout 1953, p. XCVIII.

îi atribuie omilia *De duobus temporibus* [13]. Noi nu îl cunoaştem decît pe S care să folosească adjectivul *mellifluus*.

G Paris BN lat. 13346, s. IX, scris la Corbie, trecut apoi la S. Germain-des-Prés. Este manuscrisul lui Mabillon. *Liber primus s. Laurentii episcopi de muliere chananaea... Liber secundus s. Laurentii episcopi de duobus temporibus* (ff. 49 r—86 v.). La ff. 3—48, Sfîntul Ioan Gură-de-Aur, *De reparatione lapsi*. Ceea ce urmează nu lămureşte raporturile lui G cu ceilalţi martori ai noştri.

— Paris BN lat. 5138 : copie modernă a lui G, executată pentru Baluze.

A Angers BM 309 (300), sec. XII, provenind de la Saint-Aubin. *Liber s. Laurentii archidiaconi de muliere chananaea... Liber secundus s. Laurentii archidiaconi de duobus temporibus* (ff. 29 r—35 v). Ordinea pieselor şi variantele îl apropie pe A de G, dar nu este o copie directă a acestuia. Restul manuscrisului nu are legături cu ceilalţi martori ai lui Laurenţiu.

Manuscrisele SGA au un mare număr de greşeli comune, iar dintre acestea, jumătate le are şi N, ce reprezintă o ramură mai veche a aceleiaşi tradiţii. Ediţia princeps pare a avea cîteva greşeli comune cu NSGA, dar faptul este mai puţin evident. Prezenţa omiliei *De eleemosyna* în N şi în ediţia princeps sugerează o sursă bună. Ascendenţa lui N la Nevers către 600, poate la Arles către 500, este semnificativă.

*

În alte manuscrise, omilia *De duobus temporibus* este alăturată vechilor traduceri din Sfîntul Ioan Gură-de-Aur (ca în G) adesea împreună şi cu Césaire d'Arles (ca în N). Pentru că ştim că *De muliere Chananaea* este a Sfîntului Ioan Gură-de-Aur, vecinătatea cu Sfîntul din Antiohia este un semn bun.

C Paris BN lat. 2482, culegere miscelanee ; ff. 41—55, din sec. al X-lea, sînt de origine necunoscută. Îndată după o *De paenitentia* a Sfîntului Ioan Gură-de-Aur [15], cunoscută în latină prin Cesaire [16], urmează Laurenţiu, fără incipit ; *explicit liber s. Laurentii de duobus temporibus*. Nimic altceva în acest volumaş.

B München clm 4601, s. XI, originar din Benedictbeuern. Începe cu Sfîntul Ioan Gură-de-Aur, *De reparatione lapsi* (ca în G), apoi *De paenitentia* (ca în C), (ff. 1, apoi 52). Vin după aceea lucrări de Augustin, Beda, Alcuin, Césaire, Ambroise Autpert, iar, la urmă, un bloc ce reapare în manuscrisul următor : Sfîntul Grigore cel Mare, *Decretum* (extras), f. 160 ; cele zece omilii adresate călugărilor, de Césaire [17], într-o ordine particulară, f. 162 ; *Liber s. Lau-*

---

13. *De viris illustribus*, c. 120, P.L., 160, 572 C—573 A.

14. Este manuscrisul A din ediţia acestei versiuni latine vechi, de către J. Dumortier, *Jean Chrysostome*. A. Théodore (*Sources Chrétiennes* 117, Paris, 1966). Această ediţie nu permite să se stabilească legături între A şi vreun altul din ceilalţi martori folosiţi.

15. Inc. «Provida mente profundo» ; ed. Bâle 1558, V, 896.

16. Această legătură cu Césaire este susţinută de H. J. Frede, *Vetus Latina* 1/1, *Kirchenschriftsteller*, ed. 3, Herder, 1981, p. 252, nu ştiu pe ce bază.

17. Manuscrisul este utilizat de către G. Morin în ediţia sa din Césaire (supra n. 12), cf. p. XXXV.

rentii de duobus temporibus, ff. 196 v—219 r. Pe parcursul textului au dispărut cîteva file.

— München clm 18583, s. XI, originar din Tegernsee. Micul Bloc din B, ff. 160—219, se regăseşte aici [18] la ff. 90—147 ; Laurenţiu începe la f. 125. După un sondaj rapid în puncte caracteristice, textul este exact acela din B.

— Troyes BM 1329, s. XII—XIII, provenind de la S. Paul de Besançon. Această culegere conţine aceleaşi omilii ale lui Césaire [19] şi aceeaşi *De paenitentia*, ca B. Fără să îl fi văzut, presupun că este înrudit cu precedentele.

— Arras BM 696 (621), începutul sec. al X-lea, scris la Saint-Vaast. Ansamblul este tradus din greacă : Sfîntul Grigore de Nazianz, opt omilii ; Sfîntul Ioan Gură-de-Aur, *De compunctione cordis*, *De eo quod nemo laeditur*, *De reparatione lapsi*, *De paenitentia* (aceasta din urmă ca în CB şi Troyes). Apoi (ff. 139—149), *Liber s. Laurentii de duobus temporibus*, mutilat la început (pînă la 89 D4).

— Verdun BM 47, s. XI, originar din Saint-Vanne. Acelaşi conţinut ca precedentul.

— Charleville BM 173, s. XII, originar din Signy. Acelaşi conţinut ca precedentele două, numai că Sfîntul Grigore de Nazianz trece după Laurenţiu şi este urmat de epistolele Sfinţilor Ignaţiu şi Policarp. Pentru Laurenţiu, acelaşi titlu ca cele două de mai înainte. Arras, Verdun şi Charleville se reduc deci la acelaşi model, apropiat, pe cît se pare, de BC.

— Cambrai BM 528, scris către 1170 la S. André-du-Château. Omiliar de vară din care nu cunosc detalii. La fila 274, începutul omiliei *De duobus temporibus* ; piesa este mutilată.

— Paris BN lat. 11700, sec. al XII-lea, omiliar de la S. Germain-des-Prés. (vine de la Corbie ?). Extras (ff. 55 v—56 r), din *De duobus temporibus*, 100 C—102 C (cu cîteva tăieturi). Să fie un descendent al lui G ?

— Paris BN lat. 1996, s. XII—XIII, provenind de la S. Maria des Escharlis (dioceza Sens). *Enarrationes in Psalmos* ale lui Augustin, în cinci volume. La sfîrşitul vol. 4, ff. 138 v şi următoarele, este adăugat (la a doua mînă ??) Sfîntul Ioan Gură-de-Aur, *Quod nemo laeditur* şi *De paenitentia* (ca în BC etc.), apoi f. 148 v, Laurenţiu, *De duobus temporibus*, nu ştiu exact sub ce titlu.

W München clm 15818, databil între 842 şi 855, scris la Wurzburg. Martorul acesta dă, în afară de piesele ce nu revin în manuscrisele noastre, f. 34 *Liber sancti Laurentii de duobus temporibus* ; apoi îndată, f. 58, o *Epistola S. Iohannis Chrysostomi de quinquagesimo psalmo* inedită [20] ; în sfîrşit, f. 78, *De paenitentia* deja întîlnit ade-

18. Cf. G. Morin, *ibid.*
19. Cf. G. Morin, *ibid.*, p. XXXIX.
20. Incipit-ul «Ad aeternae vos cenae reliquias advocamus», figurează în Apendice la B. Haureau, *Initia operum scriptorum latinorum*, după manuscrisul nostru şi după München clm 1601, ff. 52—73, ceea ce trebuie să fie o greşeală, căci catalogul nu corespunde cîtuşi de puţin.

sea. Acest important manuscris nu are greşeli comune nici cu ediţia princeps (cu care pare înrudit), nici cu NSGA, nici cu CB.

— La Wurzburg, în sec. al IX-lea, un catalog vechi [21] menţionează un *Liber Laurentii de duobus temporibus*. Trebuie să fie vorba de W.

— La Bobbio, în s. al X-lea, un catalog [22] semnalează un *librum Laurentii unum de duobus temporibus*. Este singurul nostru martor italian ; la epoca aceasta el nu vorbeşte încă de Novara.

*

Tradiţia omiliei *De eleemosyna* este săracă. În afara ediţiei princeps, nu cunosc decît manuscrisul N, descris mai sus. În ambele cazuri, opusculul urmează imediat după *De duobus temporibus*. Variantele nu sînt foarte importante, dar ediţia princeps este independentă de N.

Nu am avut prilejul să adun martorii omiliei *De muliere Chananaea*. Versiunile vechi ale Sfîntului Ioan Gură-de-Aur constituie un dosar încă insuficient cunoscut.

În N, această omilie urmează celorlalte două (fără numerotare explicită) ; în GA, se află înainte de omilia *De duobus temporibus*.

O mai cunosc, sub numele lui *Laurentius Novariensis*, în două manuscrise italiene. Mai întîi chiar la Novara, în sec. al XI-lea, în omiliarul Catedralei (ms. 21) : *Incipit liber s. Laurentii presbyteri novariensis de muliere chananaea*. Apoi în manuscrisul 256 al bibliotecii Riccardiana din Florenţa, cu acelaşi titlu (aceeaşi tradiţie ?). Ar trebui făcută o listă a altor manuscrise.

*

Am citit manuscrisele GCB în bibliotecile din Paris şi München, unde am făcut şi un sondaj în manuscrisul de la Tegernsee ; nu am avut încă posibilitatea de a controla încă o dată aceste colaţiuni făcute în grabă. Am colaţionat manuscrisele SNA pe microfilme [23] ; profesorii G. Maschio şi Y. M. Duval au avut amabilitatea să facă pentru mine sondaje în W şi în ediţia princeps, iar profesorul M. Naldini mi l-a descris pe Riccardianus 256.

Materialele sînt destul de abundente pentru asigurarea unui text sigur pentru *De duobus temporibus*. Celelalte două piese au fost revăzute numai după N (pentru *De eleemosyna* nu există nimic altceva), ceea ce, de multe ori, nu ne permite să alegem în siguranţă. Pentru studiul limbii lui Laurenţiu este important să se dea nu numai lecţiunile asigurate, ci şi acelea care ar putea fi autentice.

*

Scribii nu prea sînt în stare să ne dea informaţii despre Laurenţiu. Ediţia princeps îl numeşte preot de Novae ; nu este un titlu pe care

21. G. Becker, *Catalogi bibliothecarum antiqui*, Bonn, 1885, nr. 18, 21.
22. G. Becker, nr. 32, 264.
23. Datorez multă recunoştinţă prof. F. V. Mares, care mi-a procurat microfilmul lui S ; pe cele patru NA, mi le-a procurat Institutul de Cercetare şi de Istorie a textelor, din Paris.

să-l fi inventat, nici editorul, nici copistul acestui manuscris și vom vedea că, în ce privește critica internă, ea este departe de a-i contrazice în această privință. Alunecarea către *Novariensis* era ușoară, chiar și în afara oricărui șovinism local. Din presbyter, G face un episcop, iar A un arhidiacon (amintire a vestitului martir roman) ; dar *presbyter* nu înseamnă *sacerdos*. Niciodată manuscrisele noastre nu vorbesc de un martir și, de fapt, martiriul era mai degrabă rar în epoca Sfîntului Ioan Gură-de-Aur. S-a observat, fără îndoială, că, în antichitate, predica îi revenea episcopului, mai dregrabă decît preotului. Acesta este un lucru adevărat acolo unde sînt episcopi din belșug, ca în Africa ; dar care era situația în Moesia ? În orice caz, Sfîntul Vasile și Sfîntul Ioan Gură-de-Aur ne dau exemple de preoți predicatori. Și, de altfel, reprezintă aceste mici lucrări o predică efectivă ?

În 1937, G. Morin, nu prea obișnuit să subscrie cu evlavie tradițiilor primite, a apărat teza originii dunărene a micilor noastre lucrări [24]. În cîteva pagini, el adună o bună documentație manuscrisă ; el a arătat de timpuriu că limba, citațiile scripturale, doctrina lui Laurențiu se potriveau mai bine cu o pană îndepărtată decît cu un autor din nordul Italiei. Autoritatea, dar și argumentele sale i-au atras cu ușurință pe patrologi.

Treizeci de ani mai tîrziu, s-a pledat iarăși, cu o viguroasă argumentare, pentru drepturile Novarei, de către M. Perotti [25], care l-a convins ori aproape l-a convins pe A. Solignac [26]. Datorită eruditei sale intervenții, rezolvarea problemei este mai ușoară acum. Perotti nu cunoaște bine manuscrisele și nu știe de ediția princeps ; el nu cunoaște deci nici un martor al lecțiunii *Novarum* și, confundînd două note ale lui Morin [27], crede că N și G sînt în favoarea lui *Novariensis*. Dar punctul în care el se arată un bun cunoscător, este în ceea ce privește tradiția locală. El constată la Novara în sec. al XI-lea, o «reînnoire» intensă a cultului lui Laurențiu. El postulează o origine veche pentru Dipticuri și pentru listele liturgice ale canonului Messei, atestate după 1050. Dar primul document în favoarea unei mănăstiri a Sfîntului Laurențiu este o cartă [28], în care episcopul Pierre († 1028), «reverendissimus ac celeberrimus episcopus, celitus inspiratus», regretă neglijența predecesorilor săi, în urma căreia fericitul Laurențiu, preot și martir, «non ut dignum erat venerabatur», și face o donație în cinstea lui ; sînt înșirați martori, care sînt cei dintr-un alt act, datat 1015 [29]. Mărturisesc faptul că inspirația divină a celebrului episcop, ca și lista de martori

24. *L'évêque Laurent de «Novae» et ses opuscules théologiques*, în *Revue des Sciences philosophiques et théologiques* 26, 1937, 307—317.

25. Cf. supra, n. 9.

26. *Laurent de Novare*, în *Dictionnaire de Spiritualité* IX, Paris, 1976, 402—404.

27. Morin, *art. laud.*, p. 310, n. 3 și 4.

28. Ed. G. Morandi, *Le carte del museo civico di Novara*, Pinerolo, 1913, 25—27. Nu am văzut documentul și nu aș vrea să emit o evaluare categorică a autenticității sale.

29. P. Perotti, *loc laud.*, 30—31.

luați dintr-un act existent, trezesc oarecari bănuieli ; aceste lucruri s-ar potrivi mai bine cu un fals ulterior, favorabil pretențiilor mănăstirii. Orice ar fi, ceea ce rămîne atestat este tăcerea trecutului, neglijența prelaților de Novara. Tot astfel, deci, ca și indiciile de tot felul, această piesă datează inventarea preotului și martirului Laurențiu, fie la începutul, fie, mai degrabă, către sfîrșitul primei jumătăți a sec. al XI-lea. Inexistența unor surse anterioare, istorice, hagiografice sau arheologice, are ceva impresionant, într-un grup relativ bine cunoscut, în timp ce se explică foarte ușor în bisericile de la Dunărea-de-Jos.

Argumentelor interne aduse de către Morin, în special versiunii biblice folosite de către autor, punct asupra căruia aș vrea să revin mai pe larg, să le adăugăm că existența unei traduceri din Sfîntul Ioan Gură-de-Aur se explică într-un fel cu totul aparte în Răsăritul latin. Manuscrisele noastre ne pun în prezența unei serii de piese ale Sfîntului Ioan Gură-de-Aur, ce încadrează omiliile noastre. Ar trebui făcută istoria acestui corpus, punîndu-se întrebarea dacă limba sau Biblia folosită sugerează o origine răsăriteană și, de ce nu, mîna lui Laurențiu.

De asemenea, ar trebui controlată opera lui Cesaire d'Arles, pentru a se vedea dacă folosește aceste traduceri din Sfîntul Ioan Gură-de-Aur, respectiv omiliile lui Laurențiu. Alături de manuscrisele N și B, cele de la Tegernsee și de la Besançon îl unesc, într-adevăr, aparent fără motiv, pe Laurențiu cu Cesaire. Legătura aceasta, ajută ea oare să decidem între Novae și Novara? Umbra care acoperă Romania Orientală nu permite cîtuși de puțin să se spere pe aici o informație explicită, dar goții care domneau în Provence trecuseră prin Moesia și s-ar putea ca ei să fi adus în bagajele lor, împreună cu alte comori ale Bisericii, manuscrise. Nu știu dacă Novara poate invoca presupuneri mai mulțumitoare.

*

Atunci cînd, în 1982, la invitația profesorului E. Condurachi, am avut onoarea de a fi invitat la București pentru a expune cazul lui Laurențiu la Asociația Internațională de Studii Sud-Est Europene, nu putusem să-mi fac decît o idee superficială despre manuscrise. În această conferință, am luat în considerare mai ales latinitatea lui Laurențiu și semnificația mărturiei sale pentru istoria culturii latine la Dunăre.

Încă o dată îi sînt îndatorat profesorului Condurachi pentru textul acestei comunicări. În așteptare, este o mare plăcere pentru mine să pot oferi această rapidă examinare a manuscriselor Eminenței Sale, Înalt Prea Sfințitului Dr. Nestor Vornicescu, Mitropolit al Olteniei, savantul specialist în «Scrieri patristice în Biserica Ortodoxă Română». Tot ceea ce unește cultură creștină și moștenire latină a țării sale, vorbește inimii și științei sale.

Prof. JEAN GRIBOMONT

Tradus din limba franceză de
prof. MARIAN CIUCĂ

OMILIA I

Despre pocăință

Două sînt timpurile hotărîte dintru început de către Cel Prea Înalt, în care le este dată oamenilor o îndoită dezlegare de păcate. Căci este o iertare de obște și este o dezlegare de sine. Cea publică își are timpul său, cea particulară își are și ea timpul său. Cea publică are ca izvor îngăduința, cea particulară este rod al căinței. Într-una este darul lui Dumnezeu, în cealaltă truda omului. În aceea botezul, în aceasta pocăința. Și trebuie cunoscute care sînt aceste timpuri. Timpul dintîi este de la Adam pînă la Hristos. Timpul al doilea este de la Hristos pînă la sfîrșitul veacurilor. Acestea sînt cele două timpuri. Or, în cel dintîi se găsește păcatul lui Adam, pe care l-a răscumpărat Hristos. În al doilea sînt păcatele proprii, pe care le sting truda și grija oamenilor. Primul este general, cel de-al doilea este special. Bagă de seamă ce se spune: păcatul lui Adam, care continuă în fiii lui, l-a spălat îndurarea și mila dumnezeiască. Acea sarcină Și-a luat-o și a întors-o asupră-Și Mîntuitorul. Cînd? În primul timp. Unde? În apa botezului și în rîul Iordanului. Acolo strigă Botezătorul și arată cu degetul pe Împăratul Cel Ceresc, zicînd: «Iată Mielul lui Dumnezeu, care ridică păcatul lumii» (*Ioan*, I). Care este păcatul lumii? Greșeala lui Adam coborîtă pînă la fiii săi prin mijlocirea spiței. Așadar, Mielul lui Dumnezeu este Hristos, cufundat în apă, a luat sarcina cea grea, care trecea de la tată asupra fiilor. Acea ticăloșie nelegiuită, insuflată de șarpe, a înmuiat-o în izvor, a nimicit-o în rîu, a ars-o în trup. A luat asupră-Și datoria unuia și a dăruit iertare tuturor. A îngrijit capul și s-au însănătoșit toate mădularele. Dar din acest izvor de iertare generală răsare de acum alt timp: păcatele săvîrșite nu le nimicește apa, ci le înlătură pocăința. Și pe fiecare din aceste două timpuri le-a făcut cunoscute psalmistul David în psalmul cincizeci. Primul timp l-a arătat însemnat cînd vorbește prin Duhul în persoana lui Adam. Și ce spune? «Cele nearătate — zice — și cele ascunse ale înțelepciunii Tale mi-ai arătat mie». Și care sînt acestea? Nearătată a fost mîntuirea lui Adam căzut în moarte, dar s-a făcut arătată ca și mîntuirea în trup și iertarea în apă. Am văzut în duh cum îndurarea Sa, trimisă prin Cel Unul născut, a izbăvit și pe tată de greșeală și a dat și pe fii mîntuirii. Iată cele nearătate și cele ascunse ale înțelepciunii Tale, pe care bunătatea Ta le-a descoperit mie. Așa cum Adam însuși este cel care tresaltă prin Hristos, zicînd în David: «Doamne, stropi-mă-vei cu isop și mă voi curăți» (*Ps.* L). Căci greșeala mea s-a prăvălit peste mine, ba, mai mult, crima nesocotirii m-a pîngărit. Dar «stropi-mă-vei cu isop», cu apă vie adică, «și mă voi curăți». «Stropi-mă-vei» cu apa amestecată cu sfîntul sînge al Fiului Tău «și mă voi curăți. Spăla-mă-vei și mai vîrtos decît zăpada mă voi albi». Mă vei spăla în acel izvor care va veni și în rîul de taină în care nu numai că se stinge greșeala mea, dar și strălucirea mea, pe care o voi primi, întrece zăpada. Căci va fi să trimiți, Tată ceresc, pe Fiul Tău Unul născut, ca să ridice din lume păcatul care s-a introdus prin mine și ca să nu ispășească fiii păcatul tatălui. El deschide calea mîn-

tuirii. El deschide izvorul iertării, nimicește păcatul meu în apă și în Duh. Mă va stropi cu picăturile harului Său și mă voi curăți. Mă va spăla cu un rîu de foc și «mai vîrtos decît zăpada mă voi albi». Aceasta este iertarea generală din primul timp. Să vedem ce este în cel următor. Același psalmist spune : «Mai vîrtos mă spală de fărădelegea mea și de păcatul meu mă curățește» (*Ps. L*). Iată un timp și un alt timp : mai înainte Adam și mai în urmă David. Acolo este baia apei : «Spăla-mă-vei și mai vîrtos decît zăpada mă voi albi», spune Adam. Aici sînt lacrimile pocăinței, unde zice David : «Mai vîrtos mă spală de fărădelegea mea și de păcatul meu mă curățește». Aceea este publică, aceasta privată. Aceea este a harului, aceasta a îndurării. Aceea este obștească, aceasta este pentru fiecare separat. Aceea este mistică, aceasta este morală. Este spălat Adam în trupul lui Hristos, pentru ca să-l lepede pe omul vechi și să îmbrace pe cel nou. Este spălat și David în înfrîngerea inimii, pentru ca să recapete înfățișarea pe care i-a urîțit-o păcatul. Unul este înnoit la izvor, celălalt este refăcut prin plîns. Pe unul l-a curățat harul, pe celălalt l-au întărit gemetele, iar el cu trupul întinat de păcate, se vaietă de păcatele sale și, plîngînd, îi e rușine de chipul greșelilor și zice : «Mai vîrtos mă spală de fărădelegea mea». De ce mai vîrtos ? Fiindcă «fărădelegea mea eu o cunosc și păcatul meu înaintea mea este pururea». Este ca și cum ar zice : Mă mîntuiește, Doamne, chiar înainte, în tatăl meu Adam, cînd luîndu-ți asupra Ta mădularele lui, le-ai muiat în izvor, le-ai spălat în rîu. Eram liber prin binefacerea Ta, îngăduința Ta mă făcuse nevinovat fără truda mea, dar ce să fac acum, că am zădărnicit binefacerea Ta, și n-am putut să păstrez harul dăruit mie. Căci iarăși am căzut în greșeală. Liberat de greșeala tatălui meu, am săvîrșit greșeală personală, scăpat din lațul public am căzut în cel particular. Nu mai am scăpare în izvor și în apă. Ce să fac, unde să găsesc ispășirea ? Oare mai merit bunătatea Ta, de a fi iarăși cufundat în apă și de a mă curăți în baia generală ? Nu. De acum nu voi cere darul apei în care m-am spălat. Cer o singură dată ceea ce îmi este îngăduit. Din sărăcia mea mă răscumpăr și cu lichidul meu mă stropesc. Este în mine puțină umezeală, care nu mă spală ca un șuvoi, ci mă înviorează ca o rouă ușoară. Caut să mă curăț cu picăturile durerii mele și doresc să ard cu scînteile cuvintelor otrava zămislită în mine. Mai vîrtos mă spală de fărădelegea mea, mă spală nu cu apă, ci cu lucrarea Ta ; nu în izvorul botezului, ci în roua pocăinței. «Că păcatul meu înaintea mea este pururea». M-am văzut, am cunoscut fapta mea, stă înaintea mea păcatul care m-a urîțit. Mai vîrtos mă spală de fărădelegea mea, fiindcă știu ce am făcut. Fii bun și iartă ceea ce eu știu că am făcut. Nu te uita la ceea ce eu văd. Este de ajuns că eu văd aceasta. Nu ți-am plăcut : «Întoarce fața Ta de la păcatele mele și toate fărădelegile mele șterge-le». De ce ? Pentru că «păcatul meu înaintea mea este pururea». Scris este în inima mea, brăzdat este sub ochii mei, întipărit este în conștiința mea. Înlătură Tu ceea ce eu am scris, alungă de la mine ce am închipuit, distruge ceea ce eu am mîzgălit. Acestea le-am deplîns pe chipul meu, acestea le-am arătat în oglinda psalmului cincizeci, din care se vede după înfățișarea noastră imaginea dublă a primului și a celui de-al doilea timp : primul

În Adam și cel de-al doilea în David. De altminteri, amîndoi, și Adam și David, sînt cuprinși în spațiul primului timp, dar Duhul Sfînt este Cel Care vorbește în profeți și care deosebește timpul fiecăruia din ei, pentru a ierta pe Adam de vina călcării cuvîntului și pentru a dezlega în David darul pocăinței. Căci cuvîntul profetic înfățișează în psalm și fața timpului dinainte și pe cea a celui următor. Pentru voi așadar, prea iubiților, este alcătuită această cuvîntare, către voi se îndreaptă această învățătură. Vouă vă este adresată această vorbire cu folos limpede, căci din voi căldura credinței s-a răcit din pricina păcatului care s-a întîmplat să vină. Mintea pierdută încremenește, nădejdea decăzută se topește și toată dorința pentru cele viitoare lîncezește, șovăitoare, cînd fiecare își cîntărește faptele, se cercetează pe sine și astfel vorbește în sinea sa : Ce voi face, ce mai am de făcut, ce-mi rămîne de nădăjduit ?

Am fost izbăvit și acum am ajuns rob ; eram liber și m-am făcut slujitor păcatului ; am pierdut dragostea Binefăcătorului, am rămas fără darul Mîntuitorului. Am ieșit din izvor cu trupul strălucitor și m-am cufundat iarăși în mocirla păcatului, m-am umplut de murdăria greșelilor. Curățit prin harul lui Dumnezeu, m-am dat pierzării prin propria-mi nestăpînire. Greșeala mea m-a făcut din fiu servitor, din prieten dușman, din moștenitor străin. Am călcat legămîntul, am rupt zapisul scris chiar la intrarea în apa izvorului. O, ce stare nefericită ! Ce socoteli vrednice de plîns ! Făgăduisem că voi renunța la faptele diabolice și n-am putut să-mi țin făgăduința. Mă cufund iarăși în păcatele de care mă izbăvisem. Mi-am schimbat iarăși cămașa evanghelică cu cea trupească. Haina binelui, pe care o țesusem curată, am întunecat-o cu petele viciilor și am îmbrăcat omul cel nou iarăși în straiele cele vechi. Ce caut acum, sau ce mai aștept ? Unde caut izvorul, unde găsesc botezul ? Către ce apă să mă mai îndrept ? Oare mă mai primește vreo undă, să mă cureție în sînul apei și să mă facă din nou nevinovat ? Sau poate trebuie să caut acum dreapta preotului, care să mă scufunde în izvor și iarăși să mă purifice ! Acestea spui în sinea ta, acestea le tratezi cu tine însuți, apăsat de sarcina grea a conștiinței încărcate. Dar ce rost au aceste vorbe ale tale, omule ? Ține seamă că tu ești chipul lui Dumnezeu. Dumnezeu te-a făcut înțelept, cu suflet prevăzător, cu minte de taină, cu sentimente înalte, și nu vrea să te piardă, ci să te salveze, nu să te nimicească, ci să te ocrotească. De ce-ți pierzi nădejdea, cînd el nu te disprețuiește ? Te temi de conștiința ta și nu te grăbești către limanul bunătății ? Ce crezi că este izvorul care te-a zămislit, sau apa care te-a născut ? Oare apa e la mijloc, sau izvorul este în cauză ? În nici un caz ! Dar învață taina ! Înțelepciunea ta este izvorul în tine și înțelegerea ta este apa care te cuprinde, avînd înfățișarea inimii, ca să te vezi pe tine însuți. Ai primit o minte care tinde spre cele înalte ; stai în înălțimea minții tale, ca o icoană a lui Dumnezeu, și cu acest chip vei căuta în cele adînci ale lucrării dumnezeiești ! Ai o voință liberă și o simțire dăruite de Dumnezeu. Gîndește-te în sinea ta că ești chipul lui Dumnezeu și că poți să nu fii nimicit. Dacă ai în tine înțelepciune, chibzuință și libertatea voinței tale, Dumnezeu este în tine. Și dacă Dumnezeu este în tine, El îți va fi pocăința și izvorul, botezul și ier-

tarea, care niciodată nu încetează şi nu lipsesc din tine. Ce te frămînţi în îndoieli şi te prăbuşeşti obosit de zvîrcolirile istovitoare ale conştiinţei tale? Ai păcătuit după izvor, ai căzut după botez, ai greşit după iertarea generală: Ce e cu tine acum? Ţi-ai pierdut speranţa? Oare s-a terminat iertarea, oare s-a luat de la noi răsplata? Nu aşa este omul! De ce te laşi copleşit? Ai primit de la izvor semn nu de deznădejde, ci de îndurare, nu de pierzare, ci de iertare, nu ca să-ţi pierzi nădejdea vreodată, ci ca să nu disperi niciodată: ce semn? al circumciziunii. Semn au primit şi creştinii: ce semn? al milei. Iată un semn şi pe celălalt: al iudeilor este circumiciziunea trupească, iar al creştinilor este cea sufletească. Şi aceasta este cu mult mai presus. Una are sîngele tăierii împrejur, ceastălaltă are apa tăierii. Acolo, rană trupească, aici mîna evlaviei, acolo cult, aici iertare. Şi ambele semne primindu-le, Hristos le-a spînzurat pe cruce, cînd din rana Sa au ieşit sînge şi apă (*Ioan* XIX). Semnul sîngelui a fost pentru iudei, iar cel al apei pentru neamurile creştine. Aşadar, şi tu ai primit semn de la izvor, nu iudaic, ci evanghelic. Din ziua şi ceasul în care ai ieşit din baia botezului, tu însuţi îţi eşti izvor veşnic şi iertare zilnică. N-ai nevoie de învăţător. De îndată ce te-ai ridicat din izvorul cel sfînt, te-ai îmbrăcat în haina cea albă şi te-ai uns cu sîngele cel de taină. S-a făcut deasupra ta chemarea şi a venit asupra ta întreita putere, care a umplut vasul cel nou cu această învăţătură nouă. De aci te-a aşezat pe tine însuţi judecător şi dătător al hotărîrii asupra ta. Ţi-a dat cunoaştere, ca să poţi deosebi prin tine însuţi binele şi răul, adică între merite şi păcate. Şi fiindcă, rămînînd în mădularele şi în încheieturile trupului, nu puteai fi liber de păcat şi nici neatins de rău, ţi-a aşezat după botez în tine însuţi leacul, ţi-a lăsat iertarea la libera ta voinţă pentru ca să-l cauţi pe preot cînd va cere trebuinţa. Acum tu însuţi, ca un dascăl prea învăţat şi prevăzător, să-ţi corectezi în tine greşeala şi să-ţi speli în pocăinţă păcatele. De aceea, să înceteze învîrtoşenia inimii, să se risipească deznădejdea, să dispară lenevia sufletului. Niciodată nu-ţi lipseşte izvorul, apa este în lăuntrul tău, spălarea este în libera ta voinţă, sfinţirea este în duhul tău, iertarea în roua lacrimilor. Să nu cazi pradă slăbiciunii: izvorul păstrat în om este neîntrerupta căinţă. Pentru tine este pocăinţa despre care vorbeşte Botezătorul care strigă astfel în deşert şi scutură cu glas puternic minţile pustiite ale oamenilor, zicînd: «Pocăiţi-vă, că s-a apropiat împărăţia cerurilor» (*Matei*, III).

Nimeni nu poate să aibă cununa împărăţiei cerurilor, să suie culmea acestei împărăţii, dacă nu va avea de partea sa sprijinul pocăinţei.

În ţinuturile împărăţiei cereşti nu ajunge cineva, dacă n-a făcut pocăinţă. Spune în legătură cu aceasta Sfîntul Ioan Botezătorul: «Eu vă botez cu apă spre pocăinţă, dar Cel Care vine după mine vă va boteza cu Duh Sfînt şi cu foc». Tu nu căuta nici pe Ioan, nici Iordanul. Tu însuţi să-ţi fii Botezătorul. Te-ai murdărit după baia botezului, ţi s-au infectat măruntaiele, ţi s-a stricat sufletul. Cufundă-te în apa pocăinţei, spală-te în mulţimea lacrimilor, să prisosească izvorul remuşcărilor înlăuntrul tău; din cele dinlăuntru ale tale să se reverse apele vii în toate mădularele tale. Să se reverse apa vie în trupul tău. Pregăteşte-te

pentru venirea Domnului şi El te va boteza în Duh Sfînt şi în foc «avînd vînturătoarea în mîna Sa». Aceasta este cercetarea şi cîntărirea pocăinţei şi a păcatului. El Însuşi cumpăneşte în tine ambele greutăţi, El Însuşi vede în tine măsură şi măsură : una a pocăinţei şi cealaltă a nesăbuinţei. Rodul pocăinţei este grîul care se va aduna în folosul tău. Iar păcatele tale vor fi paiele nesăbuinţei, pe care le va arde în focul cel nestins (*Luca,* III). Aceasta este iertarea personală, venită în adîncul inimii şi dobîndită prin pocăinţă. Multe sînt de cerut, dar foarte multe de înapoiat. Neamul omenesc este slab şi merge întotdeauna cu pas şovăitor. Firea trupească este la cheremul unor înrîuriri potrivnice ; căci cade pradă patimilor şi viciilor de tot felul şi nu este condusă atît de propria-i curăţie, cît de evlavia dumnezeiască. Şi dacă astăzi cineva se încrede în meritele sale, în puterea sufletului, în tăria trupului, mîine se înşeală şi se prăbuşeşte. Aceasta o dovedeşte Apostolul cînd zice : «De aceea, cel căruia i se pare că stă să ia seama să nu cadă» *(I Cor. X).* Dar temniţa trupului înăbuşă tăria sufletului şi-i tulbură limpezimea. Laţul ameninţă întotdeauna şi stă întins fără întrerupere ; laţul căderii ucigaşe este întins pe cale. Şi de aceea profetul strigă : «Pe această cale pe care umblam un laţ au ascuns mie» (*Ps.* CXLI). Şi de asemenea : «Pe cărare mi-au pus pietre de poticneală» (*Ps.* XXXIX). În acest laţ trupesc este prins adesea sufletul meu şi dacă vrea şi dacă nu vrea, şi nu se eliberează prin voinţa sa, pe care o cere ajutorul dumnezeiesc precum spune acelaşi profet :

«Binecuvîntat este Domnul, Care nu ne-a dat pe noi spre vînzarea dinţilor lor. Sufletul nostru a scăpat ca o pasăre din cursa vînătorilor ; cursa s-a fărîmat cu ajutorul lui Dumnezeu şi noi ne-am izbăvit» (*Ps.* CXXIII). Sufletul atîrna în cursă ; şi a scăpat nu prin puterile sale, ci cu ajutor dumnezeiesc. Şi care este această cursă, a trupului, care înăbuşă întotdeauna sufletul cînd acesta vrea binele, care-l ţine închis neîntrerupt, care-l ţine fără încetare ? Este ca un ţepuş care se strecoară prin mădulare. Învaţă că laţul cel primejdios este în ochi. Oare n-ai simţit cum sufletul este robit (nu zic : adesea, ci : aproape întotdeauna) prin privire ? De unde se aţîţă lăcomia, de unde ia naştere focul poftei, dacă nu din privirea trupului ? Ai văzut cît de puternic este laţul ! Căci nu pe nedrept este scris : «Ce este făcut mai rău în om, decît ochiul ? (*Eccl.* XXXI). Şi iarăşi : «Că iată, moartea a intrat pe ferestrele voastre» (*Ier.* IX). Şi limba ta este cursa cea blestemată ; căci împrăştie veninul vorbelor urîte, al blasfemiei, al zvonurilor răuvoitoare, al defăimării şi nu numai că muşcă, ci şi îmbolnăveşte sufletul. De aceea se roagă acel crainic al pocăinţei, zicînd : «Pune, Doamne, pază gurii mele şi uşă de îngrădire împrejurul buzelor mele» (*Ps.* L). Şi la fel spune un altul : «Cine va da bice cugetării mele, sau cine va pune lacăt buzelor mele ?». Pentru ca, de bună seamă, să vorbesc atunci cînd nu trebuie să tac şi ceea ce exprimă limba să nu muşte, ci să hrănească sufletul. A răsunat glas duşmănos în urechi şi omul lăuntric este îndemnat la mînie, este împins cu grăbire la crimă. Vezi că şi în urechi există o cursă ? De aceea răsună acel îndemn al Scripturii : «Îngrădeşte urechile tale cu spini şi nu asculta limba celui rău» (*Eccl.* XXVIII). Cursa stă şi mîinile,

precum se zice : mîinile voastre săvîrșesc nedreptatea. Și iarăși : «De ce-mi postiți, cînd îi împungeți pe cei supuși vouă și îl loviți cu pumnii pe cel umil?» (*Is.* LVIII). Ce să mai zic de mersul vătămător al picioarelor, de fuga pătată de sînge, precum se spune : «Iuți sînt picioarele lor să verse sînge» (*Ps.* XIII ; *Rom.* III). Căci pentru a strica aceste curse trupești, aceste lațuri întinse de fiecare mădular, le judecă Mîntuitorul în sentințele Sale : «Dacă ochiul tău cel drept te smintește, dacă mîna ta sau piciorul îți fac sminteală» (*Mat.* V ; *Marc.* IX), adică îți strică sufletul tău, care dorește cele dumnezeiești, care cugetă la cele cerești ; dacă te încurcă în laturile lor sau se străduie să ascundă vederea înșelăciunii lor, taie, scoate, aruncă de la tine ; scoate, zice ; dar nu îți spune «ochiul», ci păcatul, născut prin ochi, desigur, și făptuit în inimă ; taie, nu mîna sau piciorul, ci răul și boala pătrunse prin aceste mădulare. De ce s-a spus : Dacă ochiul tău drept îți face sminteală, dacă mîna dreaptă sau piciorul dacă nu fiindcă tot ce e bun se zice drept și, de asemenea, ce e rău se numește stîng ?

Și este și o parte dreaptă și o parte stîngă. Dreapta îi păstrează pe cei încercați ai săi, iar stînga tot așa pe cei respinși la încercare. Ce spune Hristos către cei drepți ! «Veniți, binecuvîntaților Părintelui Meu, moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii» (*Mat.* XXV). Și către cei de la stînga : «Duceți-vă de la Mine, blestemaților, în focul cel veșnic». Vezi ce mare deosebire este între stînga și dreapta ? Ce este, așadar, dacă ochiul tău cel drept te smintește ? Învață ce este aceasta. Atunci cînd săvîrșești un păcat datorită ochiului, ți se pare plăcut ; dar cel drept vede. Și dreptul acesta se schimbă în stîng atunci cînd, Domnul șezînd și judecîndu-ți păcatele, vei începe să auzi și tu însuți între mulți alții : «Duceți-vă de la mine, blestemaților, păcătoșilor, nedrepților, în focul cel veșnic». Te-a smintit ochiul, te-a amăgit să greșești prin el ? «Scoate-l». Ce poruncește să scoți ? Ochiul, sau păcatul ? La îndemnul ochiului s-a făcut. Oare a păcătuit ochiul fiindcă a văzut, sau mai degrabă a greșit sufletul, fiindcă a poftit ? De altfel, dacă pentru toate păcatele sau smintelile n-ar trebui nimicită dorința sufletului, ci ar trebui scos ochiul pentru că vede, nimeni n-ar mai avea ochi.

Căci nu e nimeni (după părerea mea) căruia să-i rămînă ochii, fiindcă între muritori nu e nimeni care nu dorește, sau nu se smintește, sau nu păcătuiește. Omule, nu învinovăți ochiul tău, dat ție spre frumusețe, datorită căruia vezi lumina ; Este podoabă a chipului, oglindă a mădularelor, fereastră preafrumoasă a întregului trup ! Nu-l face vinovat că vede, ci învinovățește-te pe tine însuți că poftești ! Scoate nu ochiul din orbite, ci rătăcirea din inimă, smulge nu vederea trupească, ci păcatul dorinței. Nu ți s-a poruncit să-ți scoți ochiul, ci să smulgi fărădelegea. Drept a fost ochiul cînd ți-a scos înainte sminteala. Aceasta este și cînd te-a ispitit și te-a pătat. Dar smulge-l cu o vitejie opusă. Nu te gîndi că vei fi rănit, ci înarmează-te ca să învingi. Încinge-te cu arma pocăinței și vei birui îndată păcatul. Dulce a fost viciul cînd îndulcea sufletul, dar să-ți fie mai dulce acum pocăința, care nu numai să-ți desfăteze trupul, ci să ți-l și hrănească. Ai dorit răul, te-a învins vederea, te-a biruit pofta, ai săvîrșit nelegiurea ! Ochiul tău drept atîrnă de suflet, adică de dulceața păcatului. Scoate acest ochi, care caută să

privească în partea stîngă, care nu te luminează, ci te întunecă și te trece din dreapta la stînga. Dar zici: acest rău pe care spui că trebuie să-l scoți din rădăcină, ochiul acesta blestemat este lăuntric! Nu se vede, se ține în piept fixat în inimă, prin conștiință; cu ce meșteșug voi fi în stare să scot ceea ce nu se poate atinge cu mîna și nici cu degetul nu se poate scoate sau smulge? Vrei să-ți arăt mîna și degetul și meșteșugul cu care poate fi smuls? Cînd ai lovit cu pumnii pe cel umil, ai vîrît în tine ochiul păcatului; cînd însă ți-ai întins mîna să ajuți pe cel obidit, să-l saturi pe cel înfometat, ai scos din inima ta ochiul răutății, care îți este spre sminteală. Vezi cu ce mînă, cu ce deget și cu ce meșteșug se scoate acel ochi vătămător, care trece din dreapta la stînga? Dulci sînt viciile cînd se înfăptuiesc, dar îndată după înfăptuire devin amare. «Buzele femeii străine, spune proverbul, picură miere» (*Pilde*, V), și aceasta este dulce. Vremelnic a uns gura, îngrașă gîtlejul, dar foarte repede se preschimbă în amărăciunea fierii și ceea ce a fost vremelnic dulce, devine la sfîrșit amar. Grăbește-te așadar și nu întîrzia să te corectezi, trecînd de la stînga la dreapta. Ai căzut datorită ochiului, ridică-te prin ochi; te-a pătat cu privirea lui? Să te spele cu apa lui. Te-a vîrît în cursă? Să te scoată din cursă. Căci are cu el marele ajutor al lacrimilor. Te-a împins să te murdărești în fapte rușinoase, ți-a tăiat capul cu sabia înjosirii, adică cu avariția și cu pofta? Haide, ia măsuri împotriva unui astfel de ochi. Ridică-te împotriva privirii tale, zguduie vinele inimii tale care merg la ochi și spune-i acestuia: «Ochiule, cu tine vorbesc, pe tine te învinovățesc! Scoate ce ai luat! Tu m-ai rănit, tu să mă vindeci. Tu m-ai murdărit, tu să mă purifici, spală ce ai pătat, repară ce ai stricat, îndreaptă ce ai răsturnat, dezleagă ce ai legat din sminteală. Tu ai văzut, iar eu am dorit. Tu ai privit, iar eu am păcătuit. Ai văzut aurul, ai văzut averile și țarinele altora; te-a orbit ambiția. Ai început să vrei ce nu era al meu, ai început să năvălești și să răpești argint străin. Cu astfel de sminteală m-ai orbit, cu astfel de sabie m-ai tăiat. Ce să zic despre chipul femeiesc, cît a alunecat sufletul privindu-l, ți s-au afemeiat toate măruntaiele și, străpuns de săgeata dorinței, în ce prăpastie m-ai aruncat? Dă-mi acum roua ta și spală cu ea păcatul meu. Udă-mă cu ploaia ta, să curgă apele tale și să ducă cu ele crimele mele. Acestea să vorbești cu ochiul tău, care ți-a adus sminteală. Pe lîngă acestea, gîndește-te la viitoarea judecată. Împunge tăria inimii tale cu boldul pocăinței și din adîncul inimii și din tainele cugetului scoate apa cea vie, care să-ți curgă pe cap. Să fie capul tău izvor al iertării și fluviu al îngăduinței.

Și de aci nu numai prin ochiul drept, ci și prin cel stîng să curgă două rîuri, și să-ți dea amîndoi ochii deopotrivă roua sănătății și ploaia iertării. Căci vrea Prea Bunul Cunoscător ca plînsul să purifice ceea ce a murdărit vederea și renunțarea să șteargă ceea ce a pătat dorința. Să scoți din inimă ochiul blestemat, plîngînd, gemînd și suferind, precum suferea profetul Ieremia pe cînd plîngea pentru pribegia poporului, zicînd astfel: «Cine va da poporului meu apă și ochilor mei izvoare de lacrimi?» (*Ier.* IX). Și el a deplîns acel popor luat în robie. Iar tu jelește-te pentru sufletul pe care pofta l-a îngenunchiat și ochiul drept l-a făcut neputincios. Așa trebuie scos ochiul, așa trebuie tăiată mîna, sau alt mădular

vătămător. Căci unde este lăcomia, acolo e mîna dreaptă, înarmată cu colți otrăviți, pentru ca să rupă, să sfîșie și să răpească bunurile altora. Unde este pofta, acolo este ochiul drept înzestrat cu privire vătămătoare, care desfătează puțin și vatămă mult și «Cine se uită, zice evanghelistul, la o femeie, poftind-o, a și săvîrșit adulter cu ea în inima lui» (*Mat.* V). S-a uitat ochiul, a dorit trupul, a păcătuit sufletul. A plîns apoi ochiul, s-a spălat trupul, s-a izbăvit sufletul. Lăcomia este un viciu blestemat în oameni: este o rădăcină înfiptă în măruntaie, din care răsar toate relele. Ce este lăcomia? Poftă. Ce este pofta? Rădăcina tuturor relelor» (*I Tim.* VI). Din această rădăcină apar minciunile, se nasc jurămintele strîmbe. Cine de dragul cîștigului sau tîrît de dorința de a stăpîni nu jură oare strîmb destul de des, nu minte mereu? Fără acest viciu nu există negustor, sau există foarte rar. Și de ce să-l numesc negustor pe cel care face comerț mințind și înșelînd? Să vedem ce pricină face pe cineva hoț, sau de unde apar trădătorii. Oare nu din pricina lăcomiei a fost regele Achab un tîlhar, cînd prin fapta unei femei înșelătoare a ucis pe un om drept, pentru ca să-i răpească via cu forța? Lacom a fost și Iuda cînd l-a trădat pe Hristos iudeilor (*Mat.* XXVI) ca să primească de la ei treizeci de arginți. Înlătură lăcomia și dispare dezbinarea; scoate lăcomia și va domni dragostea. Să înceteze lăcomia și să se oprească ambiția. Nimicește setea de avuție și nimeni nu va mai spune: ăsta e al meu, sau ăsta e al tău. De aci încolțește înșelătoria, de aci vicleșugul, de aci se pune la cale intriga. Mîinile, chiar, ca și urzelile dușmănoase, omuciderile, războaiele înseși, fie publice, fie interne, sînt roadele lăcomiei și ale avariției. Cînd, cu arma sau cu vorba, unul fie l-a învins, fie l-a ucis pe un altul, învingătorul își hrănește lăcomia sa luînd averea celuilalt. Aceasta arată și Apostolul în scrierile sale, cînd zice: «Lăcomia este rădăcina tuturor relelor» (*I Tim.* VI). Caută cu grijă să afli ce este în om: el are în sine rădăcini înfipte ale celor două rele. Luptînd împotriva lor, el este rănit și lovit lăuntric. Și care sînt aceste rădăcini? Una este lăcomia și cealaltă desfrînarea. Unde este rădăcina lăcomiei? În dorința gîndului. A desfrînării unde este? În voința trupului. Căci dorința gîndului, arzînd în lăcomie, înarmează mîinile și picioarele și produce în ele păcatul exterior și crima din afara trupului. Iar rădăcina desfrînării, care se hrănește din poftele mădularelor, silește măruntaiele înseși să alunece în pofte rușinoase și să săvîrșească păcatul cel lăuntric. Așadar, există păcatul lăcomiei și păcatul desfrînării în mădulare. Două sînt în om aceste crime capitale: una este lăuntrică, iar cealaltă afară; una în mădulare, și cealaltă în afara mădularelor. Există păcatul desfrînării în mădulare și există păcatul lăcomiei în afara mădularelor. Și ca să crezi că este adevărat ce se spune, ascultă-l pe același Apostol, care glăsuiește astfel: «Orice păcat pe care-l va săvîrși omul este în afară de trup. Acela însă care preacurvește, păcătuiește în trupul său» (*I Cor.* VI). Dar zici: dacă picioarele aleargă spre jaf, dacă mîinile pradă, în ce chip ar putea fi păcat fără trup? Totuși, nu există îndoială că orice păcat se săvîrșește cu mijlocirea mădularelor: dar una este să comiți prin mădulare și alta este să fii vinovat în mădulare. Căci ceea ce se comite prin mădulare, în aceasta se desfată sufletul; plăcerea cărnii însă, nici nu simte, nici

nu primeşte aceasta. Şi de aceea s-a spus : «Orice fel de păcat pe care îl va face omul, este în afară de trup». Tăciunii poftei însă şi furiile arzătoare le are trupul în sine şi ele răsar din rădăcina desfrînării. Căci, prin dulci momeli, pofta aţîţată sau produsă puţin, trage spre sine din adîncul viscerelor şi dinlăuntrul mădularelor plăcerea trupului întreg. Cînd Apostolul a văzut foarte limpede aceasta, a întipărit-o bine în cuvintele sale, zicînd : «Cine se dedă însă desfrînării păcătuieşte în însuşi trupul său». Vai mie, ce am să fac, om slab ce sînt ! Cu ce puteri voi fi în stare să rezist unei cruzimi atît de mari ? Cum voi putea scăpa de veninurile acestor două rele care sînt în mine ? Dacă rădăcina lăcomiei (crimă cu multe forme) îmi îmbolnăveşte sufletul, dacă rădăcina desfrînării îmi poartă înainte făcliile aprinse ale poftelor cu care mi-am ars adîncul măruntaielor, ce voi face ? Ce putere am eu ? Sau care-mi este fiinţa ? Trăiesc în mine deopotrivă doi şerpi : lăcomia şi desfrînarea. Întotdeauna mă muşcă, mereu mă rănesc, mă lovesc fără încetare. Şi prin forţe proprii nu pot să mă opun unor astfel de bestii. Dacă n-am puţină apă întrmătoare, dacă lipseşte Duhul Sfînt «cine mă va elibera din trupul acestei morţi ?». Cine mă va scoate din această povară a neputinţei şi mă va scăpa de aceste muşcături de fiară ? Omule, nu-ţi pierde încrederea ! Viaţa e în mîinile tale, puterea îţi stă în voinţă, victoria depinde de tine. Dacă ai voit, ai învins, dacă n-ai voit, rămîi învins. Cine vrea să învingă, se sileşte să învingă ; cine-şi pierde nădejdea, a pierdut victoria. De ce te temi : de crima dorinţei, sau de fărădelegea lăcomiei ? Nu te teme ! Această rădăcină a tuturor relelor, adică lăcomia, îşi are apa sa proprie. Şi care este această apă, dacă nu milostenia ? Nu ai auzit ce s-a scris ? «Precum apa stinge focul, aşa stinge milostenia păcatul» (*Eccl.* III). Mare este această învăţătură ; să înceteze plîngerea, să înceteze îndoiala. Căci unde este milostenia, acolo este apa ; şi unde e apa, acolo este Duhul. Şi unde este Duhul, acolo e iertarea. Să înceteze deznădejdea. Apa, spălarea şi iertarea sînt prin milostenia celui darnic. Nu amîna să-ţi speli trupul murdărit şi sufletul în izvoarele milosteniei, ca să te întorci iarăşi la forma botezului primit mai înainte. «Precum apa stinge focul, aşa stinge milostenia păcatul». Este la fel ca şi cum s-ar fi spus : precum apa stinge focul arzător, la fel milostenia sfîşie cadavrul lăcomiei şi nimiceşte lanţurile aducătoare de moarte ale tuturor crimelor. Ai văzut apa milosteniei ! Vrei să afli că şi desfrînarea sau pofta sînt în apă ? Păcatul din lăuntrul trupului are o apă potrivnică. Unde ? Oare nu în ochi ? Şi pe drept porneşte din corp. Din ochi picură apa, care topeşte legămîntul şi spală murdăria întregului corp. Căci după cum păcatul care există în afara corpului este fulgerat şi nimicit prin milostenie, la fel viciul poftei, care pîngăreşte mădularele, este scos din rădăcină prin belşugul lacrimilor. Aşadar, păcatul care este în afara corpului îşi are leacul propriu în apa milosteniei. La fel, ticăloşia care se săvîrşeşte înlăuntrul corpului îşi are leacul în izvorul care curge din ochi. Aşa să ştii, că apa milosteniei stinge flăcările lăcomiei şi cele lăuntrice pătate de pofte se albesc şi-şi recapătă meritele prin plîns şi lacrimi. Dar pînă cînd vorbe goale ? Ia aminte la învăţăturile evanghelice ; primeşte două dovezi a două păcate mari. Ai pildă vame-

şul şi pe femeia păcătoasă. Vameşul pentru lăcomie, femeia păcătoasă pentru desfrînare. Făptaşii crimelor au devenit semne ale milei dumnezeieşti. Vrei să ştii cum au învins aceşti doi, cum au scăpat de atingerile cu crima? Vameşul a fost salvat. De ce mînă? Oare nu prin milostenie? A fost mîntuită şi femeia păcătoasă. Prin ce ajutor? Oare nu prin lacrimi? Dar să amintim pilda. Intrînd, zice evanghelistul: «Domnul Iisus trecea prin Ierihon. Şi iată, un bărbat al cărui nume era Zaheu (*Luca* XIX), un om păcătos, lacom şi bogat din răpiri. Şi acesta «căuta să-L vadă» pe Iisus, ca să ştie cine este. Şi nu putea să-L vadă, împiedicat de mulţimea strînsă, pentru că era mic de statură. S-a întîmplat să fie în apropiere un pom, un sicomor. S-a urcat grăbit şi a văzut. Ce a văzut? L-a văzut pe Mîntuitorul lumii. Bine că s-a grăbit, foarte bine că s-a urcat. Cel ce doreşte cu lăcomie să-L vadă pe Mîntuitorul, îşi găseşte mîntuirea însăşi pe care n-o cunoştea. Şi ce zic vede? A fost văzut înainte de a vedea. Trecînd pe acolo, Iisus l-a văzut şi i-a zis: «Zaheu, coboară-te degrabă, căci astăzi în casa ta trebuie să rămîn». Doamne, ce este ceea ce spui? Oare nu există credincioşi, că te îndrepţi spre un astfel de om? Zaheu ăsta este vameş, ba încă mai marele vameşilor, jefuitorul păcătoşilor. A voit numai să te vadă: oare de ce numai văzîndu-te, trebuie să fie mîntuit? S-a urcat în pom ca să vadă. Dar dacă n-a văzut încă şi, nu şi-a plîns încă faptele sale, oare şi-a mărturisit relele sau şi-a spus fărădelegile? Oare a plîns înaintea ta şi a făcut milostenie? Acest om nelegiuit este pînă acum în păcatele sale şi totuşi îi zici «astăzi în casa ta trebuie să rămîn». Încă n-a meritat să te vadă şi-i vizitezi casa şi-i primeşti ospitalitatea. Dar aceasta este datoria Ta, Doamne, grija bunătăţii Tale, care n-ai venit să-i cercetezi pe cei buni, ci să-i îndrepţi pe cei păcătoşi. Stai cu vameşii, mănînci cu păcătoşii, Te aduni cu cei nedrepţi pentru ca prin această întovărăşire, ca printr-o artă anume să-i aduci şi să-i îndrepţi spre mîntuire. «Zaheu, coboară-te, zice Mîntuitorul, căci astăzi trebuie să rămîn la tine». Şi ce a făcut Zaheu? A coborît repede din pom, deja mai îndreptat prin cuvîntul Domnului. Vederea, într-adevăr, a Domnului l-a îndreptat pe tîlhar şi cuvîntul singur i-a schimbat gîndirea. S-a coborît, în chip primejdios s-a grăbit, tresăltînd a pregătit găzduirea, a primit pe Conducătorul vieţii sale şi s-a făcut fiul lui Avraam. A rămas Hristos la el şi i-a insuflat focul tainelor, focul credinţei şi ardoarea ascunsă a Duhului Sfînt pentru ca, arzînd cu dragostea faţă de Dumnezeu şi cu căldura credinţei, să rostească astfel de cuvinte: «Iată, jumătate din averea mea, Doamne, o dau săracilor». Ai auzit ce a spus? Iată, jumătate din bunurile mele le împart săracilor. Ca şi cum ar fi zis: «Cum te-am văzut, te-am şi cunoscut, Mîntuitorule, nu de la mine, ci de la Tine s-a făcut îndreptarea mea, mi-am dat bine seama de tîlhăriile mele, am cîntărit faptele mele blestemate pe care le-am săvîrşit din lăcomie. Te rog, ajută-mă pe mine, nenorocitul, zideşte-l din nou pe cel păcătos! Iată, întorc ceea ce am răpit, iată, dau înapoi celor pe care i-am lăsat lipsiţi, iată, îmbrac pe cei pe care i-am lăsat goi. Şi dacă am luat cuiva ceva prin înşelăciune, întorc împătrit. Ai văzut pocăinţa vameşului? Ai văzut dărnicia jefuitorului? Îl auzim şi acum zicînd: «Fii de faţă, Doamne; eu dau înapoi împătrit ceea ce am răpit. Ai grijă de mine, nelegiuitul,

primește legămîntul meu și vindecă rănile mele. Să reclădească milostenia ce a dărîmat avariția». Socotesc ceilalți nevrednic faptul și încearcă să-i impute Domnului de ce a poposit la un păcătos, de ce a voit să rămînă în casa unui vameș. Dar ce le-a spus Domnul acestor oameni? De ce gîndiți așa? Încetați cu asemenea simțăminte față de mine. Oare nu știți că sînt Mîntuitorul vameșilor și al păcătoșilor? Amin zic vouă, că astăzi s-a făcut mîntuire în casa lui Zaheu, fiindcă și el este fiul lui Avraam! I s-a făcut lui mîntuire, fiindcă L-a văzut pe Mîntuitorul, L-a cunoscut și L-a primit și s-a umplut de învățătura Lui. N-ai auzit ce a spus? «Dau jumătate din avutul meu săracilor și, dacă am răpit cuiva ceva, îi întorc împătrit». De ce să vă supărați din pricina unui astfel de slujbaș. Aș putea să resping atît de repede și să nu primesc cu plăcere pe cel convertit, să-l disprețuiesc așa de ușor pe cel trecut de la rău la bine, de la hoție la virtute? N-ai văzut că vameșul acesta s-a făcut mai marele celor lipsiți și omul de afaceri lumești a căpătat meritul de a fi fiu al lui Avraam? Nu vă aduceți aminte că «Fiul Domnului a venit să-l caute pe cel rătăcit, să mîntuiască pe cel pierdut?» (*Mat.* XVIII). Priviți, vameși, uitați-vă cei păcătoși, cei pierduți, tîlhari și jefuitori! Vedeți exemplul lui Zaheu, dați-vă seama ce putere a izvorului a găsit, ce șuvoaie de apă, cu care s-a stropit de bună voie, prin milostenie, și a nimicit toate ticăloșiile sale, săvîrșite în slujba publică. În Zaheu a biruit în mod absolut acea zicală: «Precum apa stinge focul, milostenia curăță păcatul» (*Eccl.* III). Mic de trup, a devenit mare prin faptele sale. Făcut din fărădelegi, se naște deodată fericit prin milostenie. Scund, se urcă în pom ca să fie văzut de Hristos, ca să devină cunoscut în lume. Pom vrednic de dorit, plin de leacul sănătății, care a venit în ajutorul păcătosului prin simpla vedere și a sfințit pe un străin de credință. Acest pom nu e la fel cu cel de care s-a vorbit la început: «în ziua în care veți mînca din el veți muri cu moarte» (*Fac.* II). În acela șarpele a înșelat pe cei simpli, în acesta Mîntuitorul a venit în ajutorul păcătosului. Imită și tu pe Zaheu, urcă-te în pomul sufletului tău. Credința ta este în tine pom înalt, loc de unde poți vedea de sus. Stai în vîrful acestui pom și al acestui loc de privire, ca să-L poți vedea pe Dumnezeu și Hristos trecînd, cum L-a văzut Zaheu. El s-a urcat în pom, fiindcă nu putea să vadă din pricina mulțimilor. Pe tine nu te împiedică mulțimea și nici nu te dă deoparte ceata de oameni, ci ai înlăuntrul tău, pădurea viciilor și stolul gîndurilor ce-ți umbresc mintea și-ți împuținează vederea. Dar tu scoate din inima ta pădurea asta care-ți face rea umbră. Alungă gîndurile vinovate și murmurele ispititoare ale conștiinței. Lasă în sufletul tău un singur pom roditor cu adevărat, avînd pe el semnul crucii. În el urcîndu-te, să vezi și tu pe Hristos, cum l-a văzut Zaheu, și să-ți zică: «Amin zic vouă, că astăzi s-a făcut mîntuirea omului acestuia, fiindcă și acesta este fiul lui Avraam». Pătrunde-te îndată de simțămîntul cuvintelor Lui și pune-ți în gînd cu mare iuțeală să faci milostenie. Dă puțin și vei merita mult. Renunță la cele pămînțești și îndreaptă-te către cele veșnice, cum a făcut Zaheu, care, cînd și-a împărțit averea pămîntească, nu numai că și-a spălat în izvoarele milosteniei păcatele, dar a meritat să fie și moștenitor al împărăției cerești și

fiu al lui Avraam. Ai văzut o prea frumoasă pildă. Ai văzut în Zaheu spălarea în apele milosteniei a nelegiuirii lăcomiei. O, cît de scurt drum către mîntuire, să dai totul săracilor, să-ţi ispăşeşti astfel păcatele ! Milostenia nu numai că l-a curăţat de păcate pe omul convertit dintr-o dată, nu numai că l-a purificat, dar l-a şi încununat şi l-a făcut din vameş cetăţean al raiului. Astfel, judecata noastră şi-a dat seama de rostul acestor lucruri, astfel a fost împlinită prin ajutorarea săracilor măsura iertării. Dar îţi este de ajuns exemplul vameşului care, prin milostenie, ca într-un rîu mare al iertării s-a spălat şi şi-a îndreptat faptele mizerabile din trecut, scăpînd din cursa avariţiei prin dărnicie? Ascultă acum exemplul de evlavie, dat în femeia păcătoasă, ca să te poţi elibera din nelegiuirea desfrîului şi din cauza preacurviei. Nu uita ce am spus la început, că două sînt în om păcatele capitale, lăcomia şi desfrînarea, arătînd cum păcatul lăcomiei a fost călcat în picioare de către vameş. Ai auzit cum acesta şi-a dat avutul săracilor şi s-a eliberat de păcat, cum i-a hrănit pe cei înfometaţi şi a meritat să fie ce nu era. Acum subiectul este despre desfrînare, se opreşte asupra femeii păcătoase. Femeie, de la tine cerem ceea ce trebuie să le folosească multora. Femeie păcătoasă, dă-ne exemplu, ca să ştim cum trupul tău pîngărit n-a fost dispreţuit de Dumnezeu, ci respectat. Spune-ne, nelegiuito, cum ai devenit cinstită ! Nu tăcea, femeie de stradă, ci arată-ne binefacerea lui Hristos şi învaţă-ne în ce chip ai ajuns din desfrînată o fecioară. Ascultaţi pricina şi învăţaţi-o adevărat, minunea pe care a făcut-o Împăratul milei. A primit-o pe femeia păcătoasă, a îndreptat pe vameş, pe cea stricată a luminat-o. Un fariseu, pe nume Simon, a chemat pe Hristos în casa sa şi I-a pregătit un prînz ca să servească masa la el. A intrat Domnul, spune evanghelistul, şi a găsit de cuviinţă să se aşeze la masă. Ce minunată omenie, ca Dumnezeu să intre în casa unui fariseu, să se aşeze la masă şi să prînzească ! La Zaheu a poposit, la fariseu a mîncat. Şi de ce a făcut aceasta, dacă nu fiindcă era prietenul şi mîntuitorul vameşilor? Dar ce s-a întîmplat pe cînd el, aşezat la masa fariseului, se ospăta la acesta? Iată că o femeie păcătoasă, care era în acel oraş, cînd a aflat că a intrat Hristos şi s-a aşezat la masă în casa fariseului, deodată, cum era o păcătoasă cu curaj, a intrat în casă şi s-a aşternut cu fruntea la pămînt înaintea Mîntuitorului, în văzul celor de faţă. A intrat cu îndrăzneală, dar de acum nu păcătoasă, ci smerită, nu pentru a-şi împlini o poftă, ci pentru a vedea lumina. A intrat nu la chipul poftei, ci la izvorul iertării. A intrat nu ca să se desfrîneze mai departe, ci pentru ca să lase desfrînarea şi să-şi purifice cu mila Domnului trupul pîngărit. A trecut plină de dor şi nu s-a uitat la fariseu, ci a mers fără sfială drept la izvor, înarmată cu pocăinţă şi ruşinea proprie. Şi ce a făcut? Nu s-a aruncat la picioarele lui Hristos, care era aşezat pe pat : s-a oprit temătoare. Frîngîndu-şi trupul, împricinata îmbrăţişează picioarele lui Hristos şi cere vindecarea. Arde în suflet, vorbeşte tăcut, geme în linişte. Împinsă de căinţă, stăruie. Îşi înalţă sufletul către cer, iar ochii şi-i pironeşte în pămînt. Nu-l vede decît pe Cel dinaintea ei, către El îşi deschide sufletul, Lui îi dezvăluie păcatele, către El îşi deschide conştiinţa nelegiuită. Plîngînd, la picioarele Lui îşi revarsă tot ce avea pe conştiinţă. Cu părul ei moale, ca şi cu un prosop, şterge

picioarele Domnului, stropite cu lacrimile ei. Nu numai că le-a spălat cu lacrimi și le-a șters cu părul ei, dar le-a și uns cu mir dintr-un alabastru pe care-l avea în mînă, pentru ca picioarele pe care le udase să le ungă cu mirodenii. Și astfel, femeia necurată, în aceste trei elemente : lacrimi, părul capului și mir, a tras din picioarele lui Hristos oarecum izvorul botezului. Căci și în izvorul botezului ce este altceva decît apă, ungere cu sfîntul mir și veșmîntul alb ? Acestei femei plînsul i-a fost în loc de apă, mirul în loc de mirungere și părul capului în loc de ștergar. O, femeie păcătoasă, mare a fost descoperirea ta ! Cine te-a ajutat să cauți și să afli acest meșteșug minunat, de a birui cu lacrimi venite îndată nelegiuirile îngrămădite în tine, să le ștergi cu părul capului, să le înlături cu untdelemn ? Dar ce ? «A intrat, zice evanghelistul, o femeie păcătoasă, avînd un alabastru cu mir și a stat la picioarele lui Hristos». Și ce a făcut Mîntuitorul ? N-o cunoștea oare ? Nu știa că este o desfrînată ? E o nelegiuire să credem aceasta. Dar, cînd a văzut-o cu remușcări nu a mai respins-o ca pe o desfrînată, nici n-a disprețuit-o ca pe o nepoftită. Ci a primit-o ca pe o îndurerată de purtarea ei, a îmbrățișat-o ca pe o pocăită. Nu i-a făcut mustrări, cum ar fi trebuit. Nu i-a zis Domnul : Păcătoaso, adultero, desfrînato, neserioaso, cum vii tu la mine, cum te-ai apropiat de mine, cum ai îndrăznit să te atingi de picioarele mele cu mîinile tale necurate ? Nu vezi mulțimea păcatelor tale ? Încă sînt calde în tine fărădelegile, trupul tău încă răspîndește duhul poftelor, membrele tale sînt pline de petele desfrînării. Sarcina blestemată a păcatelor îți apasă sufletul pe dinăuntru. Și tu, depravată de atîtea nelegiuiri, ai îndrăznit să vii la mine ? Nu, Hristos nu i-a vorbit așa, n-a mustrat-o cu nimic. Chiar dacă i-ar fi zis ceva, femeia fără îndoială era pregătită să-i răspundă împotrivă. Dacă i-ar fi zis Hristos : Femeie necurată, păcătoasă, desfrînată, încetează, pleacă de la mine, n-am nici o legătură cu cele care se vînd, ea ar fi avut ce să-i răspundă și i s-ar fi împotrivit astfel : Doamne, Împărate ceresc, Mîntuitorul lumii, ce este aceasta ? Ce, ai coborît din cer numai pentru cei drepți ? Dar cîți sînt drepți ? Cum poți să-i respingi pe cei păcătoși ? Unde e poporul Tău ? Nu ai venit ca medic să vindeci ? Pe cine ? Ești oare medic pentru cei sănătoși ? În nici un caz ! Cei sănătoși n-au nevoie de medic, dar femeile păcătoase au această nevoie. Vameșii te asaltează să primească îngrijire, ai venit să întinzi celor păcătoși mîna, să ridici pe cei căzuți și să redai orbilor vederea. Doctore, pentru ce mă respingi și chiar dacă mă alungi, eu nu plec, ci pe bun drept îți cer să-mi dai sănătate, fiindcă ai venit să-i vindeci pe cei bolnavi, nu să-i alungi. Îți țin picioarele și nu te las pînă ce nu voi primi îngrijirea Atotputernicului ; ia în primire pe o oropsită și nu respinge pe o desfrînată care-ți cere ajutor. Iată, îți ofer preț pentru mîntuirea mea : Îndreaptă către mine privirea Ta. Și ce este ceea ce-Ți ofer ? Lipsită sînt, săracă sînt, n-am altă avere decît lacrimile și aceasta este pentru Tine de ajuns. Știu eu că-ți este plăcut astfel de dar. Nu cauți bani, ci ceri pocăință. Nu vrei jertfe, ci te mulțumești cu lacrimi. Jertfa adusă ție este inima înfrîntă și duhul umilit. Primește astfel răsplata căinței mele și dă-mi răsplata bunătății Tale. Păstorule bun, te rog, spune-mi eu nu fac parte din oile Tale ? M-am rătăcit de turmă și am ajuns o oaie pier-

dută. Primește pe roaba Ta și fă din mine, cea desfrînată, o femeie cinstită. Nu mă disprețui, nu sînt singură, am multe asemenea mie și în mine este cea mai mare parte din oile Tale. Păstorule ceresc, strînge oile pierdute și bolnave. Adună-le într-un loc și umple staulul tău. Căci tu ai zis: «Am și alte oi care nu sînt din acest staul; pe acestea trebuie să le strîng, ca să fie o turmă și un păstor». Care sînt aceste oi care nu fac parte din staulul tău? Dacă nu sînt desfrînatele și vameșii? Dacă nu sînt păcătoșii, adulterii și nedreptății? Dar, dacă-i respingi pe aceștia ori îi îndepărtezi, cîți vor mai rămîne să-ți umple staulul? Profeții și apostolii, martirii, fecioarele înfrînate și cîți sînt aceștia față cu poporul întreg? Dacă, așadar, nu-i vei primi pe cei păcătoși, puțini vor fi înăuntru și mulți afară. Dar fiindcă ești Mîntuitor de obște și Păstor pentru toți, care ai venit să nu-i pierzi, ci să-i salvezi, îndreaptă oile rătăcite și pe acelea bolnave adu-le înapoi în staulele cerești. Fă din toți o singură turmă și fii pentru toți unul singur (precum ai făgăduit) și Mîntuitor și Păstor. Te conjur eu, femeia cea nevrednică, și mă adresez Ție, cu rugăciuni de taină în sufletul meu, știind că Tu ești medicul celor rătăciți. Îngemănez cu cuvinte durerea mea și fapta mea o înăbuș în suspine ascunse. Fii avocatul meu. Ia asupră-Ți pricina mea și dezlegă legăturile mele. Mare lucru e pentru mine că am meritat să mă ating de picioarele Tale. Stropesc cu plînsetele căinței mele picioarele Tale. Tu, cu rîul iertării, șterge fărădelegile mele Mă ating de tine Mîntuitorule, eu, o femeie necurată, și-Ți sărut picioarele Tale, nu ca să murdăresc ceea ce ating, ci ca să fiu purificată de Cel de Care mă ating. O, femeie desfrînată, mare este credința ta, minunată vorba, limpede mărturisirea! De acum nu-ți mai zicem desfrînată, ci lecuitoarea desfrînatelor, căci de la tine iau mulți pildă pentru întoarcere. Dar dacă ne întoarcem la șirul povestirii începute, fariseul, care chemase la masă pe Domnul, cînd a văzut femeia cea nevrednică, a zis în sinea lui: «Acesta, dacă ar fi profet, n-ar îngădui să se atingă de el această femeie», căci i-ar ști purtarea. Tot gîndindu-se astfel fariseul în sine și căutînd să aducă întuneric peste ceea ce era lumină, Domnul i-a înțeles gîndurile și i le-a dezvăluit deopotrivă, vorbind astfel: «Simone, am să-ți spun ceva. Iar el a răspuns: Învățătorule, spune. Un cămătar avea doi datornici. Unul era dator cu cinci sute de dinari, iar celălalt cu cincizeci. Dar, neavînd ei cu ce să plătească, le-a iertat amîndurora. Spune, rogu-te, care dintre aceștia este dator să-l iubească mai mult? Simon, răspunzînd, a zis: Pe cît socotesc, acela căruia i-a iertat mai mult. Iar Domnul i-a zis: Drept ai judecat. Fariseule Simon, gazda mea, întoarce asupra ta pilda aceasta; nu știi că pentru tine am spus-o? De ce te superi, de ce-ți faci venin în piept? De ce-ți ridici capul de șarpe împotriva unei fapte bune? Socotești nedreaptă mîntuirea unei femei desfrînate, care varsă un izvor de lacrimi; dar faci aceasta ca fariseu necredincios, fiindcă nu vrei să crezi că eu sînt Dumnezeu. Prietene, ai făcut un lucru bun, mi-ai pregătit un ospăț și ai dat un prînz. Dar ce ai cu această femeie? Sufletul ei este mai mult decît omenia ta, dragostea ei a întrecut ospățul tău. N-ai văzut ce a făcut? «Am intrat în casa ta și apă pe picioarele mele n-ai pus, iar ea cu lacrimi mi-a spălat picioarele și cu părul capului mi le-a șters. Sărutarea nu mi-ai

dat ; ea însă, de cînd am intrat, n-a încetat să-mi sărute picioarele. Cu untdelemn capul meu nu l-ai uns ; ea însă cu mir mi-a uns picioarele. De aceea, îţi zic : Iertate sînt păcatele ei nenumărate». Fariseule, te superi dintr-un simţămînt rău. Nu-ţi place că am salvat o păcătoasă, că am mîntuit-o de păcate. Ce te priveşte pe tine ? Gîndurile tale sînt rele. Oare nu-mi este îngăduit să fac cu ale mele ce vreau ? «Sau ochiul tău este rău pentru că eu sînt bun ?». Dar dacă vrei, întoarce asupra ta pilda mea. Deschide-ţi ochii şi vezi. Tu ai făcut un ospăţ şi păcătoasa a luat cunună. De ce ? Pentru că a iubit mult, a plîns mult, s-a căit mult. Au avut în faţa mea mai mult preţ lacrimile unei păcătoase, decît mîncărurile tale, şi o desfrînată a fost pusă de zece ori mai presus decît tine : cînd tu ai dat cincizeci de dinari, ea a dat cinci sute. Bine s-a zis despre voi «că desfrînatele şi vameşii vor intra înaintea voastră în împărăţia lui Dumnezeu» (*Mat.* XX). Şi, întorcîndu-se Iisus către femeie, i-a zis : «Credinţa ta te-a mîntuit, mergi în pace». Iată cum au stat faţă în faţă două pilde. Iată cum păcatele au fost lovite cu arme contrarii. Milostenia toceşte săgeţile lăcomiei, iar lacrimile au făcut să se stringă fărădelegile desfrînării. Vameşul a dat bani cu dobîndă, dar a devenit drept. Desfrînata a plîns şi s-a sfinţit. De ce, pofticiosule, îţi pierzi nădejdea în faţa unor astfel de exemple ? Tu însuţi nu îţi eşti pe plac. Nu-ţi mai pierde nădejdea şi învaţă ce ai de făcut.

Cînd vrei să te rogi pentru iertarea desfrînării care este în tine, sau vrei să cheltuieşti ceva pentru ispăşirea păcatelor, ştiu că se împotriveşte conştiinţa ta şi se tot gîndeşte la numărul nesfîrşit al păcatelor. Ea murmură spunîndu-ţi în tăcere : De ce te rogi, sau de ce cheltui. Înăuntrul tău este dezastrul, mulţimea fărădelegilor te apasă. Dar cît de mare este rugăciunea sau cheltuiala ta ? Cînd te mustră astfel conştiinţa, nu te speria, ci pune-i în faţă pe vameş, arată-i desfrînata şi spune-i : Încetează, conştiinţă, nu mă mai mustra, nu te mai împotrivi : Există o cale către Dumnezeu şi loc să mă întorc la Hristos.

Nelegiuit a fost vameşul, dar nu şi-a pierdut nădejdea. A dat bani cu dobîndă vameşul, dar a ajuns la Dumnezeu. A plîns desfrînata şi a ajuns fericită. De ce mă corupi conştiinţă ? De ce mă dobori şi mă sileşti să fac rău ? Dacă Dumnezeu mă primeşte, cine să mă oprească ? Dacă Dumnezeu mă iartă, cine să mă osîndească ? De ce zăboveşti, creştine ? Vezi că vameşul a fost primit înainte de pocăinţă şi stai la îndoială ; de ce te temi, dacă te vei căi din toată inima, vei scăpa de viciul poftei cu care-ţi este murdărit trupul şi îţi sînt pătate mădularele.

Omule, uită-te cum într-o clipă desfrînata s-a curăţit numai prin lacrimi ! Dar zici : Iată, m-am rugat cu remuşcări, sau am cheltuit, sau am plîns pentru relele pe care le-am săvîrşit ; atîta cît am meritat, Domnul m-a curăţit cu bunătate. După aceasta, dacă voi păcătui iarăşi, cum se întîmplă de fapt, ce am să fac ? Oare trebuie să plîng din nou, să cer iertare din nou ? De cîte ori are să se repete leacul ? Îţi răspund ? Îţi răspund : Dacă într-adevăr, rădăcina păcatului s-ar usca în mădularele tale, sau dacă ar fi scoasă din sufletul tău, ai spune pe drept aşa ceva. Căci dacă îndemnul cărnii s-ar potoli, ai fi fără grijă şi n-ai face păcate, nici n-ai cere pocăinţă, ci întotdeauna ai păşi ca un înger nevinovat. Dar dacă dorinţa firii te împinge şi pofta te sileşte, ce ai să faci ? Slab

cum eşti, eşti învins, eşti înduplecat mereu şi faci ceea ce nu vrea Dumnezeu.

Faci ceea ce şi ţie îţi pricinuie groază, cum spune apostolul: «Nu ce voiesc eu, ci ce urăsc, aceasta fac» (*Rom.* VII, 19). Acum ce mai vrei? Iată, te-ai rugat şi Domnul te-a auzit. Te-a ajutat cu evlavie şi s-a îndurat cu milostivire, ai scăpat de păcat. Dar ce? Nu cumva ai scăpat de boldul cărnii, iată firea ta sileşte din nou să cazi după ce ai dobîndit iertarea, să greşească după ce a primit ajutor şi, după lacrimi, să alunece iarăşi.

În acest caz, fără îndoială, intervine un mare necaz şi o serioasă dificultate. Trebuie să încerci cu tot sufletul, să lupţi cu înverşunare împotriva imboldului cărnii şi poftelor inimii, pentru a învinge şi a nu mai păcătui. Dar dacă, împotriva dorinţei tale te va învinge puterea cărnii, dacă pofta te împinge la păcat, ce ai să faci? Trebuie să te laşi şi să nu te mai gîndeşti la mîntuire? Părăseşte astfel de gînduri. Ridică-te, iarăşi, omule, ridică-te! Nu te teme, nu sta să zaci! Are cine să te primească şi nu să te dispreţuiască, dacă te ridici.

De îndată ce te ridici, de îndată ce te îndreptezi, Dumnezeu nu se mai uită la greşeala ta, ci la sufletul tău. Nu-ţi socoteşte păcatul, ci-ţi cîntăreşte căinţa. Te urăşte, fără îndoială, dacă te-a văzut nepăsător, sau îndărătnic, sau leneş, dacă te-a văzut nu trudindu-te în pocăinţă, ci stăruind în nelegiuire. Căci aşa este Dumnezeu faţă de om. Urăşte pe cel păcătos, dar îl ia în braţe pe cel ce se căieşte. Aşadar, ai căzut? Nu-ţi pierde nădejdea, nu renunţa, ci ridică-te! Dacă în fiecare zi ai greşit, în fiecare zi regretă şi îndreaptă-te. Căci aceasta aşteaptă şi cere Dumnezeu de la tine sau n-ai auzit cum răsună glasul Lui prin profetul Ieremia? «Oare cel ce cade nu se ridică? Sau cine este împotrivă nu se întoarce?». Acesta nu vorbeşte de o singură cădere, ci dă mărturie despre alunecarea din orice timp. Căci dacă ţi se întîmplă să cazi adesea, să greşeşti mereu, El strigă întotdeauna şi zice: Ridică-te omule. Ce zaci? Oare cel ce cade nu se ridică? Ridică-te, păcătosule, şi întoarce-te la Mine, fiindcă nu vreau moartea păcătosului. Oricît de mult şi de des a păcătuit, să se întoarcă din calea sa cea rea şi să fie viu. Şi spune aceasta nu astfel, încît tu, ca un dispreţuit şi deznădăjduit din cauza multor prăbuşiri, să îţi pierzi curajul, ci să te ridici cu şi mai mare încredere şi, la fiecare alunecare, să stai împotriva păcatului. Să-i stai împotrivă cu lacrimile, să-i pui împotrivă milostenia, să-ţi fie strajă rugăciunea, pentru ca să răstorni şi să nimiceşti greutatea păcatului prin greutatea pocăinţei. Pe cel ce stăruie pe calea aceasta niciodată nu-l părăseşte. Omul aşezat în această luptă nu merge pe drum larg, ci pe cărare îngustă. Păşeşte pe calea cea largă cine nu vrea să se ridice dintre ruine; se ţine de cea îngustă cel ce, de cîte ori a păcătuit, de atîtea ori se reînarmează, plînge şi are cu sine pocăinţa pe calea cea îngustă, care duce la viaţă. Acestuia i se spune, fără îndoială: «Cine va fi stăruit pînă la sfîrşit, acela se va mîntui».

(Va urma)

Traducere de Prof. DAVID POPESCU

PAGINI PATRISTICE

SCRIERI STRĂROMÂNE

OMILIILE LUI LAURENȚIU DE NOVAE

Studiu introductiv de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae și Prof. J. Gribomont și traducere de Prof. David Popescu și Prof. Marian Ciucă

DESPRE MILOSTENIE

Omilia a II-a

Prea iubiți frați, toată Scriptura, cu inspirația dumnezeiască și cu sănătate duhovnicească rînduită, cum spune Apostolul *(I Tim.* III), folositoare este la auzire, trebuincioasă la învățătură, bună la păstrare și plăcută la întrebuințare. Dar între multele, folositoare și sănătoasele învățături care sînt scrise în dumnezeiești pagini, nici una nu este atît de potrivită, ori rodnică, atît de puternică, atît de repede vindecătoare a rănilor noastre, ca învățătura despre milostenie. Pentru că milostenia nu numai că duce la iertarea păcatelor și vindecă rănile conștiinței, dar chiar întoarce sufletul de la moarte și-l face să fie moștenitor al împărăției cerurilor. Izvoditor al acestor învățături și lucrări este prea dreptul Tobias, orb trupește, dar limpede văzător în lucrarea sa ; istovit uneori, dar nu înfrînt în moarte, lipsit vremelnic de vedere, dar plin de lumina veșnică a faptelor bune. El îl sfătuia pe fiul său cu astfel de îndemnuri : «Fiule, dă milostenie din averea ta și de la nici un sărac să nu-ți întorci fața ta și așa se va face că nici de la tine nu se va întoarce fața lui Dumnezeu» *(Iacob* IV). Așa a înlăturat șovăiala din sufletul celui ce dădea temător sau șovăielnic încît fie din mult, fie din puțin, să nu înceteze cineva să facă dăruire. «Fiule, să faci precum îți este cu putință : cînd ai mult, dă mult ; cînd ai puțin, dă mai puțin». Nu sta la îndoială cînd dai, nu amîna zicînd : n-o să ne ajungă nouă, ci fii bucuros să dai, fiindcă pe cel ce dă cu voie bună îl iubește Dumnezeu. «Îți vei aduna prin

aceasta vistierie bogată» care să te ajute «pentru zile grele. Că milostenia izbăveşte de moarte şi nu te lasă să te cobori în întuneric» ; este răsplată a vieţii veşnice. Ai încercat înrîurirea milosteniei, i-ai văzut mîngîierea devotată şi unică. Căci dacă a fost făcută cu credinţă, nu numai că răstoarnă păcatul, dar nimiceşte chiar moartea. Ce puternic este focul cînd arde ! Şi totuşi mai puternică este apa, fiindcă stinge focul. Cum dar ? Păcatul are forţa focului, dar milostenia are forţa apei. Astfel s-a pus alături păcatul. Stă o materie împotriva altei materii, stă apa contra focului, stă milostenia contra păcatului. Ai auzit ce s-a spus ? «Precum apa stinge focul, aşa milostenia stinge păcatul» *(Ecclesiast* III). Fiindcă sîntem oameni cu fire slabă şi adesea păcătuind, să nu înceteze focul păcatului arzînd pe păcătos, să nu înceteze să se răcorească fără încetare sufletul din apa dreptăţii. De aici se spune : Care este rădăcina tuturor relelor ? Lăcomia *(I Tim.* VI). Care este rădăcina tuturor bunurilor ? Milostenia. Şi cel ce acum eşti rănit prin lăcomie, vindecă-te prin milostenie ! Ai murit prin lăcomie ? Înviază prin milostenie ! S-a rănit sufletul tău din cauza păcatelor ? Unge-l cu lucrarea evlaviei şi a dreptăţii. Ai auzit înştiinţarea celui drept ? «Milostenia izbăveşte de moarte şi nu te lasă să te cobori în întuneric» *(Tob.* XII). Te-a înlănţuit dorinţa de avuţie, ai multe de ispăşit ? Zaci la pămînt doborît de lăcomie, stricat de desfrînare ? Te-ai abătut de la multe, ai rostit blasfemii, minţind adesea pe cît de mulţi, jurînd strîmb ? Pe aceste păşuni ale ticăloşiei şi pe altele asemănătoare ţi-a fost năpădit sufletul, stricată mintea, lăsată deoparte conştiinţa ? Dar de ce trebuie să-ţi pierzi nădejdea ? Nu aşa porunceşte Domnul. Ce te-a învăţat ? «Faceţi milostenie şi toate vă vor fi curate» *(Luca* XI). Nu-ţi pierde nădejdea în asemenea împrejurări, ci «Fereşte-te de rău, grăbeşte-te să faci binele» *(Ps.* XXXI). Dumnezeu nu te dispreţuieşte şi tu cazi în disperare ? Te-ai rătăcit în lăcomie ? Milostenia ta te va aşeza din nou pe calea cea dreaptă. Te-a murdărit desfrînarea ? Să te purifice dreptatea. Căci dacă vei da cu tot sufletul, nu numai că te vei curăţa de păcat, dar chiar vei fi slăvit de profet, care îţi laudă îndreptarea, zicînd : «Bun este bărbatul care se îndură şi împrumută, că în veac nu se va clinti». De ce ? Fiindcă «Risipit-a, şi dat-a săracilor ; dreptatea lui rămîne în veacul veacului, puterea lui se va înălţa întru slavă» *(Ps.* CXI). Dacă astfel se înţeleptşte omul păcătos şi înţelege că s-a îngrijit pentru sine, dacă-i hrăneşte pe cei înfometaţi şi-i ajută pe cei nenorociţi, acelaşi profet îi aduce o şi mai multă laudă, zicînd : «Fericit cel ce caută la sărac şi la sărman ; în ziua cea rea îl va izbăvi pe el Domnul» *(Ps.* XL). Nu numai că-l izbăveşte, dar izbăvit îl păstrează, îl învie şi-l preafericeşte. Dacă milostenia l-a găsit drept, îl umple de merite ; dacă l-a găsit păcătos îl mîntuie de păcate ; dacă l-a găsit bolnav, îl scapă de dureri. «Domnul — zice Psalmistul — îl va ajuta pe el pe patul durerilor lui». Pe cine ? Bineînţeles, pe cel ce are milă de cel sărac şi lipsit. Acestea pe care le-am spus sînt de la David. Dar iată că şi mîngîierile lui Solomon sînt pline de putere pînă în zilele noastre. Cu leacul milei ele încălzesc pe cei bolnavi, sînt sprijin pentru cei ce se poticnesc. «Închide — zice el — milostenia în gura săracilor şi ea se va ruga pentru tine în ziua cea rea *(Ecclesiast* XXIX). Ce vrea să spună aceasta ? Vom arăta îndată. Ai strîns o mare grămadă de răutăţi şi de păcate, pe care tu singur

n-o poţi urni şi scoate din sufletul tău ; nu-ţi pierde curajul, ajutorul îţi este aproape. Dacă vrei, lîngă tine sînt cei ce te ajută. Deschide ochii şi ia-ţi ajutoare. În lucrarea ta dă cît poate mîna ta : închide milostenia în gura săracilor şi ea te va izbăvi. Fă milostenie şi acea grămadă de nelegiuiri, de care te temeai, deodată se micşorează şi piere din conştiinţă. Agricultorul cel harnic adesea îşi cheamă vecinii la muncă, pentru ca pămîntul şi viile sale să fie muncite bine şi la timp, pentru ca nu cumva, dacă a neglijat ceva, sau n-a putut face singur faţă celor de trebuinţă, fie pămîntul să se umple de spini, fie via să se sălbăticească din cauza buruienilor şi a lăstărişului prea mult crescut. El îşi ia muncitori în ajutor, care să înmulţească lucrările pămîntului şi tu pentru că nu răzbeşti singur, vrei să-ţi laşi în părăsire ogorul inimii tale şi via sufletului tău ? Omule, ascultă ce ţi se spune. Aici e vorba de lucrarea cea duhovnicească, nu de cea trupească. Scoate-ţi lucrători din milostenie. Ce lucrători ? Orbi, şchiopi, slabi, şi alţii la fel. Aceştia sînt lucrătorii angajaţi pe plată puţină, care-ţi curăţă ogorul inimii, îţi reîntineresc via, ca să fie în tine (prin lucrarea milosteniei) şi ogorul roditor şi via de poamă bogată. Închide milostenia în gura săracilor, ...şi ea însăşi se va ruga pentru tine în ziua nenorocirilor. Care este, dacă nu ziua judecăţii, ziua înfricoşatului judeţ ce va să vină ? Ai grijă de tine, omule ! Pliveşte-ţi viţele, aşază-te aici, la primirea celor săraci. Închide-ţi milostenia la hrana celor lipsiţi pentru ca acea zi înfiorătoare să nu-ţi vină cu teamă, ci cu împlinirea dorinţelor. Căci va veni acea zi amară pentru oamenii zgîrciţi şi chirciţi la inimă, dar plăcută şi dorită pentru cei miloşi şi darnici. Închide milostenia în gura săracilor şi ea se va ruga pentru tine în ziua celor rele. Tu taci, iar milostenia pe care ai făcut-o se roagă pentru tine. Ceea ce ai săvîrşit în tăcere se va şti de toată lumea din gura săracilor. Binele pe care l-ai făcut pe ascuns se preaslăveşte în graiul celor lipsiţi. Iertarea păcatelor tale răsună în glasul lor. Închide milostenia ta în gura săracilor şi ea însăşi va înmuia mînia lui Dumnezeu pentru tine. Va înmuia mînia şi va spăla păcatele ; gura săracilor se transformă pentru tine în botez şi stomacul săturat al înfometaţilor îţi va aduce izvorul iertării. Puţin este ceea ce li se împarte, dar mult ceea ce se naşte din el. Însuşi Domnul face îndemn poporului ales prin profet : «Frînge pîinea ta celui înfometat» *(Isaia* LVIII). Ai frînt pîinea celui înfometat. Ce ai să primeşti pentru aceasta ? Primeşte făgăduinţa evanghelică : «Veniţi, binecuvîntaţii Părintelui Meu, moşteniţi împărăţia cea pregătită vouă de la întemeierea lumii». De ce ? Nu pentru că aţi fost mîndri şi bogaţi, stăpîni în lume ; ci fiindcă «flămînd am fost şi mi-aţi dat să mănînc». Ai dat pîine unui înfometat şi ai căpătat o împărăţie. Cîţi bani risipeşte omul în această lume ca să dobîndească robi sau moşii ! Ţie-ţi vinde Hristos împărăţia cerească pe un preţ aşa de mic şi tu te prefaci că o cumperi. Nu-ţi pierde încrederea ! Frînge pîinea ta celui înfometat, hrăneşte pe cel lipsit, îmbracă pe cel gol, găzduieşte-l pe pribeag şi ia în stăpînire împărăţia, nu cea pămîntească, ci pe cea cerească. Strigă Tatăl în Vechiul Testament : «Frînge pîinea ta celui înfometat». Răspunde Fiul în Noul Testament : «Flămînd am fost şi mi-aţi dat să mănînc». Sună la fel amîndouă. Ceea ce Tatăl a spus mai întîi prin profeţi, împlineşte Fiul luînd-o în persoana Sa. S-a făcut sărac, pentru ca să-i ajute pe cei să-

raci, dar și pentru ca să-i trezească pe cei bogați. S-a făcut sărac, ca să curețe vina celor bogați prin cei săraci și ca să răscumpere păcatele acelora prin milostenie față de cei săraci. De aceea zice : «Flămînd am fost și mi-ați dat să mănînc». Și, fiindcă m-ați întremat, primiți în schimb împărăția. Care împărăție ? Împărăția aceasta, care o dăruiește Hristos. Care este ? Raiul. Și în rai ce este ? Lemnul vieții. Iar lemnul vieții ce este ? Este mană ascunsă. Aceasta o făgăduiește Domnul într-o altă scriere : «Celui ce va birui îi voi da din pomul vieții, care este în raiul lui Dumnezeu» *(Apoc.* II). Dar care sînt cei ce vor birui, dacă nu cei de care se spune : «Veniți, binecuvîntaților de moșteniți împărăția cea pregătită vouă, de la întemeierea lumii. Căci flămînd am fost, și Mi-ați dat să mănînc ; însetat am fost, și Mi-ați dat să beau ; gol am fost și M-ați îmbrăcat». Iată victoria și viața, iată răsplata, iată premiile. Pentru puțină pîine, cîtă ai dat, ai primit mana ascunsă ; ai întins un pahar de apă și ai primit raiul. Așadar «dacă ai văzut un înfometat, frînge-i pîinea ta» *(Isaia* LVI). Dacă ai văzut pe cineva gol, dă-i îmbrăcăminte și, cînd faci aceasta, nu dăruiești, ci-ți achiți o datorie. Ce poruncește Domnul ? Dacă vezi pe unul gol, îmbracă-l și faci aceasta nu fără dobîndă. Cine-ți poruncește să faci asta, vrea să te vindece, să te răsplătească. Te răsplătește la rîndul lui Cel ce le dă pe amîndouă. Căci El vede în sărac goliciunea trupului, iar în tine urîțenia sufletului. Deci, dacă vezi pe cineva gol, îmbracă-l. Și cînd l-ai acoperit pe el, ți-ai împodobit sufletul tău, golit de păcatul jefuitor. Tu l-ai îmbrăcat cu o haină trupească. El te-a dezbrăcat de urîțenia sufletului. Îndată ce ai acoperit cu haina ta goliciunea celor lipsiți, el așează din nou în tine haina botezului și îți reînnoiește cămașa pe care o primiseși din apă și din Duh. Căci nu poate omul să păstreze darurile primite în baia botezului, nici să rămînă curat întotdeauna, stînd asupra lui firea-i păcătoasă. Dar fiindcă prea adesea este supus alunecării și cade în cele rele, faptele bune îi aduc iertarea, pocăința îl face curat, rugăciunea îi dă izvorul iertării. Lacrimile spală cămașa pătată ; milostenia o albește. Acestea să faci și va fi în tine o zilnică spălare de curățire, o zilnică iertare. El este izvorul darurilor, El este iertarea păcatelor tale, Cel Care ți-a zis : «Flămînd am fost și Mi-ați dat să mănînc ; gol am fost și M-ați îmbrăcat». Nu te uita tu la un cerșetor, sau la un pribeag, la un rob sau la un dezbrăcat, ci privește-l pe Hristos, care vorbește prin aceștia. N-ați auzit oare ce spune ? Cînd ați făcut ceva unuia din aceștia mici, Mie mi-ați făcut. Dar zici : Hristos, fiul lui Dumnezeu, Care este hrănit în săraci, de ce nu înavuțește mai degrabă pe cei săraci, de ce nu-i înalță pe cei mici, nu-i îndreaptă pe cei lipsiți, de vreme ce El Însuși este și prevăzător și dătător a toate ? Cine vorbește așa, să asculte și răspunsul împotrivă. Poate crezi, omule, că este pentru El ceva peste putință ? Să nu crezi așa ceva, omule, ci ascultă ce este. Dacă i-ar fi făcut pe toți oamenii egali, unde era practicarea credinței ? Unde încercarea virtuții ? Dacă i-ar fi făcut pe toți bogați, toți ar putea greși la fel. Și dacă ar fi așa, de unde ar veni îndreptarea, sau de unde ar fi iertarea ? De unde ar fi de așteptat îngăduința ? Așadar pronia dumnezeiască ne-a deschis nouă păcătoșilor dulapul cu leacuri ; ca să facă (precum este scris) și bogați și săraci, și oropsiți și răsfățați de soartă, ca, pentru că prin prisosul avuției cei bogați sînt înclinați spre vicii și prin nestăpînire adesea se rui-

neazã, sã-i aibã alãturea de ei pe cei sãraci, ca pe izvorul bãii ; ca apa Iordanului, în care a fost botezat Hristos, izvor în care, prin dãruirea milosteniei sã-şi închidã greşelile de fiecare zi. Şi Hristos o datã cufundat în apa Iordanului, a sfinţit-o. Dar în sãraci rãmîne întotdeauna şi spalã necontenit pãcatele celor darnici. Astfel cã Hristos ne-a dat, pentru a spune aşa, semne ale bunãvoinţei Sale. Pe cine ? Pe orbi, pe şchiopi, pe slabi, pe paralitici şi pe leproşi ; ba şi pe orfani şi pe vãduve, pe pribegi, pe cei noi în credinţã, sau din alte pãrţi veniţi, oameni de felul acestora care au nevoie de tot ajutorul ; ca faţã de aceştia cei ce sînt mai bogaţi sã-şi arate simţãmîntul lor de evlavie, sã îşi aplece feţele spre cei cu trupuri bolnave şi slabe sau cu suflete obidite. Pe unii ca aceştia sã şi-i facã prieteni (potrivit învãţãturii evanghelice) din nestatornica mamonã (adicã din averile repede trecãtoare), încît, cînd au terminat cu toate aici, «sã-i primeascã în corturile cele veşnice» (*Luc.* XVI). Şi de aceea, bogaţilor, nu-i dispreţuiţi pe cei lipsiţi, nu vã uitaţi cu silã la cei nãpãstuiţi, ştiind cã sînt prieteni ai sufletelor şi lecuitori ai rãnilor lãuntrice. Ai ogorul lîngã tine ; seamãnã-l la timpul potrivit şi ai încredere cã nu te înşalã astfel de semãnãturã. Aici semeni şi altundeva vei secera ; din seminţe puţine vei culege mult. Tot ce ai dat se strînge acolo în hambarul cel de sus. Tot ce ai întins cu mîna foloseşte pentru viitor. Oare nu poate îmbogãţi Hristos pe un cerşetor ? Nu e în stare sã facã pe un orb sã vadã, sã îngrijeascã de un şchiop, sã întãreascã pe un paralitic, sã cureţe pe un lepros ? Este în stare, fãrã îndoialã, numai cã se ascunde în tine, pentru ca prin ei sã-ţi alunge slãbiciunile şi sã te scape de boli. Cãci deşi sînt slabi, ei devin totuşi lecuitori ai pãcatelor, nu chiar ei, ci Cel Ce a spus : «Cînd aţi fãcut acestora, Mie mi-aţi fãcut» Hristos este în ei medicul şi El vindecã prin ei rãnile bogaţilor pãcãtoşi. Şi cînd va veni timpul aşteptat, pe cei sãraci îi va ridica în slavã, iar pe cei bogaţi, dãruiţi lucrãrilor drepte, îi va primi (precum am spus) în veşnicã gãzduire. De unde (prea iubiţi fraţi şi prieteni doriţi) reţineţi aceste lucruri, şi mai învãţaţi şi altele pe deasupra acestora. Nu este de ajuns învãţãtura mea ; trebuie sã se rãsfrîngã în ea frumuseţea evanghelicã, pentru ca din ea sã redãm ceea ce este desãvîrşit. Noi nu-i arãtãm încã milosteniei chipul desãvîrşirii. Chipul milosteniei l-a zugrãvit Mîntuitorul prin învãţãturile Sale. «Fiţi cu bãgare de seamã, zice El, sã nu faceţi dreptatea voastrã în faţa oamenilor». Dacã nãdãjduiţi rãsplatã cereascã, trebuie sã vã feriţi de ochii oamenilor. Este de ajuns cã vede tainic lucrarea voastrã, Cel care-i dã preţul în public. De ce cauţi sã ştie oamenii ce-i pãstrezi lui Dumnezeu ? Sau ce nevoie este sã vadã oamenii ce rãsplatã dã Dumnezeu ? Este de ajuns conştiinţa ta, o ai în tine ca mãrturie a faptei tale. I se dezvãluie Lui ceea ce este ascuns pentru om. Dacã trîmbiţezi fapta ta, nu eşti plãcut lui Dumnezeu. Dacã vrei sã placi oamenilor, nu vei plãcea Celui Ce te-a învãţat. Dacã nu-I placi, ai micşorat dreptatea, ai rãnit harul, ai stricat rãsplata. Şi mai spune acelaşi Învãţãtor : Dacã vreţi sã plãceţi oamenilor, nu veţi avea cîştig în faţa Tatãlui ceresc. În legãturã cu acelaşi lucru s-a pronunţat şi Apostolul : «Dacã aş plãcea oamenilor, n-aş fi în slujba lui Hristos». Aşadar, cînd «faci milostenie, nu o striga cu trîmbiţa înaintea ta», ci taci şi închide în tine fapta ta. N-o însoţi cu surle şi trîmbiţe, ca sã n-o strici. Nu trãda ceea ce ai fãcut.

Dacă umbli după laudă, ai pierdut harul. Le-ai pierdut preţul, dacă ai voit să fii lăudat de oameni. Îţi este de ajuns atît să ai plata ta. Pe astfel de oameni cuvîntul dumnezeiesc i-a numit făţarnici. Astfel, zice Domnul, fac făţarnicii în sinagogi şi la răspîntii. Dau în public, ca în public să fie lăudaţi, nu de Dumnezeu, ci de oameni. Aşadar Domnul a înfăţişat un frumos şi sfielnic chip al milosteniei, cînd ne opreşte să-i imităm pe făţarnici, ci porunceşte să fie săvîrşite în tăcere faptele bune. Şi ce zic în tăcere? Nu cumva, cînd faci milostenie, sau altă faptă bună, poţi s-o ascunzi? Nu, de bună seamă. Chiar dacă tu taci, lucrările înseşi strigă şi spun că le-ai făcut tu. Fără să ştii tu, cei mulţi îţi dau pe faţă dreptate şi-ţi laudă milostenia. Ţi se dublează harul, fiindcă ai lucrat în tăcere. De la oameni primeşti deplină laudă, fiindcă ai tăcut, iar de la Dumnezeu o răsplată desăvîrşită, fiindcă ai făcut ceea ce El a poruncit. Ce ţi-a poruncit, sau ce ţi-a recomandat? Să nu-ţi trîmbiţezi faptele, adică să nu faci tu lucrul acesta, ci alţii. Căci nici pomul roditor nu vorbeşte, dar este cunoscut totuşi după roade. Albinele, cînd îşi clădesc cămăruţele de ceară, cînd îşi depun mierea, iar fagurii sînt doldora de dulcele nectar, nu fac treaba asta în public, ci lucrează închise sub un înveliş fără valoare şi de aci apoi pătrunde în lume aroma cea dulce. Nu pe nedrept s-a spus că «mică este între zburătoare albina, dar rodul ei întrece orice dulceaţă» (*Ecclesiast* XI). Ţine seamă, aşadar, de un domnesc sfat: Fă milostenie, dar ascunde-o în tine; să fie ascunsă în tine, fiindcă alţii vor arăta ceea ce tu ţii sub tăcere şi atunci te va răsplăti Hristos, Care a spus: «Cînd faci milostenie, să nu ştie stînga ta ce face dreapta ta» (*Matei* VI). Dar să cercetăm şi să lămurim mai pe larg înţelesul acestei porunci. Ce ne spune ea? Oare omul este înlăuntrul său în două feluri, unul în dreapta şi altul în stînga? Nicidecum. Acelaşi om are şi dreapta şi stînga. Dar cum se poate face astfel, încît să nu ştie stînga ce face dreapta? Căci deşi trupul are două mîini, dreapta şi stînga, totuşi unul este sufletul omului, care conduce amîndouă părţile, şi dreapta şi stînga. Este limpede deci, şi nu e nimic nelămurit, că în această poruncă se ascunde ceva mai adînc, se înţelege ceva mai înalt. Hotărît, omul este dublu înăuntrul său. Şi deşi este unul, se împarte totuşi în dreapta şi în stînga. Se împarte? Cum aşa? Nu cu sufletul, ci cu faptele; nu cu mintea, ci cu obiceiurile. Are în el şi binele şi răul: binele la dreapta, răul la stînga. Porunceşte Domnul să nu ştie stînga ce face dreapta. Aceasta noi o înţelegem de obicei ca şi cum s-ar fi spus: Stînga ta face răul; să nu i-l admită dreapta ta. Adică, dacă trupul tău te împinge la păcat, sufletul să se împotrivească. Ce este dreapta în om? Nu e oare partea sufletului? Ce este stînga? Nu e partea trupului? Bagă de seamă ce se înţelege prin cuvintele «Să nu ştie stînga ce face dreapta». Oare trupul nu ştie cînd se înfăptuieşte binele, sau sufletul nu ştie cînd trupul face rău? Nu este aşa. Altfel trebuie să înţelegi ce e stînga şi ce e dreapta. Înţelesul este acesta: Cînd dreapta, adică sufletul, încearcă să facă ceva bun, să nu-i pună piedici stînga, adică trupul.. Ci, cînd stînga se găseşte ca şi cum ar dormi, dreapta să se grăbească să săvîrşească binele pe furiş şi să alunge din trup răul, care este numit stînga. Acesta este sensul, acesta este înţelesul dreptei şi al

stîngii. Se poate arăta mai deschis și mai limpede acest înțeles în fapte. A greșit stînga ta, adică trupul? Dreapta ta, care este sufletul, să corecteze greșeala. Căci ar fi putut să fie în om ambele părți dreapta, dar de aceea s-au făcut două părți contrarii, pentru ca să poată avea în ele sămînța atît a binelui, cît și a răului. Sămînța binelui este în dreapta, cea a răului în stînga. Aceasta se poate deosebi așa: Te duce stînga ta în păcat? Să te scoată dreapta ta din păcat. A păcătuit stînga în public? Să fie dreapta de ajutor pe ascuns. A răpit ceva stînga? Să facă dreapta milostenie. Ce a greșit una fără rușine să-ndrepte cealaltă pe tăcute. A furat stînga, să dea dreapta. Stînga i-a lăsat goi pe cei îmbrăcați? Să-mbrace dreapta pe cei goi. A lovit una cu cruzime? Să mîngîie și să aline cealaltă cu bunătate. S-a încărcat una de nelegiuire? Să fie ceastălaltă plină de evlavie. A pricinuit răni partea stîngă? Să le trateze și să le vindece partea dreaptă. A acuzat stînga? Să ierte dreapta. Răul pe care l-a adus stînga să-l alunge dreapta; aceasta să nimicească veninul aceleia. Dar de ce să vorbim prea mult? Focul este în stînga și apa este în dreapta. Cînd se aprinde în stînga focul păcatului, să curgă în dreapta apa dreptății. Nu mai e nimic atunci care să facă rău, atunci cînd îndeplinești cuvintele: «Precum apa stinge focul, așa milostenia stinge faptele rele *(Ecclesiast* III). Este limpede că nici păcatul nu încetează în om, nici izvorul iertării nu seacă vreodată. Dar omul este împărțit în stînga și dreapta. El este stăpînul său însuși, fie că pierde, fie că găsește ceva. Ce ai de zis față de acestea? Te temi cumva să nu învingă stînga? Nu-ți fie frică: dreapta poate mai mult, dacă vrea. Și dacă stînga este dușmana care osîndește, dreapta este totuși prietena care mîntuiește. Dacă aceea pîngărește, imediat aceasta sfințește. Este mai puternică apa în dreapta, decît este focul în stînga. Căci acolo unde s-a revărsat prisosește aceea, îndată se potolește flacăra acestuia. Să știi așadar că deși în trup este focul păcatului, în inimă este totuși izvorul cel dumnezeiesc. Trupul slujește flăcările, mintea face să iasă izvorul. Astfel va fi ca ceea ce stînga va murdări, dreapta va sfinți. Stînga are zilnică murdărie, dreapta are zilnică ștergere, pentru ca să se spele la dreapta ce s-a murdărit la stînga. Omul înțelept va pricepe acestea. Fii prevăzător, îngrijește-te, știind că fără întîrziere va veni Judecătorul Cel de Sus să cerceteze faptele servilor Săi și să le dea pe față pe cele ascunse. Cînd Cel ceresc dă cu dobîndă sfinților, El vine să ceară și banii dați și dobînzile. Și ce sînt acești bani, dacă nu păzirile evanghelice? Sînt cuvintele vieții semănate. Vine semănătorul Acela să culeagă roadele seminței Sale și să ceară rodul banilor săi. Dacă ai făcut ce ți-a cerut, îți spune: «Bine, slugă bună și credincioasă, fiindcă ai fost credincioasă peste puține, te voi pune peste multe; intră întru bucuria Domnului» *(Matei* XXV). Vrei să știi cine și cît de mare este Cel Ce vine? Este o parte a întreitei virtuți: principele îngerilor, căpetenia oștirii de sus, este Domnul cerului și Cîrmuitorul pămînturilor. Șade deasupra heruvimului și cercetează adîncurile abisului. Îmbrăcat în trup, a săvîrșit iertarea generală prin botez în apă și în Duh; dar are să vină acum să ceară datoria, nu pe cea iertată mai înainte, ci pe cea contractată de fiecare

după botezul apei și care n-a fost nimicită prin milostenie. Are acest judecător în mînă cîntarul pe care-l potrivește cu două greutăți : una a meritului și alta a păcatului. Fii băgător de seamă, omule : simte-ți greutatea ta înainte de a veni El să cîntărească. Cercetează-ți starea și fii tu însuți cîntarul tău. Fă-ți din trupul tău cîntar. Două sînt mîinile tale, două sînt greutățile care atîrnă dintr-o parte și din alta pe cîntar. Vezi cum îți ești cîntar tu însuți ? Cîntărește-ți inima și conștiința. Cîntărește-ți inima și trupul însuși pe cîntar, înainte de a ajunge la controlul cel dumnezeiesc. Sufletul tău să fie arbitrul faptelor tale, inspectorul greutăților. Vezi cu atenție ce ține dreapta, sau ce poartă stînga. Ai, bineînțeles, răul așezat în stînga și meritul adunat în dreapta. Vezi ce e mai mult în lucrarea ta, sau ce parte prisosește în faptele tale : stînga sau dreapta. Dacă biruie stînga și vrea să te lovească, nu da înapoi, pentru că ție ți s-a scris : «Nu te lăsa biruit de rău, ci biruiește răul cu binele» *(Rom.* XII). Stînga îți este grea și caută să te doboare. Dreapta la momentul potrivit ei, te lovește tare, te zguduie mereu și te robește cu totul. Cu răutate, ți-a atîrnat greutăți de suflet și te rănește cu mușcături de fiară, înfige în tine dinții poftelor trupești și-ți sfîșie mărunțaiele cu unghiile viciilor ei. Cînd vei vedea că partea asta vrăjmașă se întărește în rău, că stînga, cu ajutorul armelor ei dușmane, caută să te cucerească, încearcă să nimicească tabăra inimii tale, tu nu te înspăimînta, ci întoarce-te înlăuntrul tău și acolo vei afla ajutorul lui Dumnezeu. Dacă totuși te temi de El și de judecata Lui de apoi, în acest caz, în această luptă stînga să nu ignore, ci mai degrabă să știe ce face dreapta. Că știe ce nu știe. Fii cu băgare de seamă cînd se ațință stînga la rele ; cînd adică înmulțește trupul părțile dușmane împotriva puterilor sufletului și îngrămădește nelegiuirile. Să stea dreapta ta potrivnică față de părțile molipsite, față de armele dușmane, față de viciile molești toare, împotriva păcatelor și a nelegiuirilor. Să stea dreapta ta înarmată, adică o credință tare, întemeiată pe nădejde și sporită prin dragoste. Să ia scutul credinței, să îmbrace platoșa speranței, să pună înainte sulița dreptății, să întindă arcul rugăciunii, să înalțe trofeul milosteniei. Și îndată partea dușmană nu numai că dă înapoi, dar chiar cade zdrobită. Zace rănită și e călcată în picioare de către biruință. Să reluăm cele spuse arătîndu-le mai limpede. Te-a îmboldit trupul în chip dușmănos ? Te-a silit starea ta să greșești ? Ți-a fost apăsată mintea de spaimă ? Este întristat sufletul tău pînă la moarte ? A prisosit măsura fărădelegilor în stînga, șchioapătă conștiința, șovăie cîntarul tău, iar dreapta așezată în cumpănă, înclină cu toată greutatea spre stînga ? Cînd vezi acestea, spune sufletului : Suflete, unde ești ? Ce ai să faci acum ? De ce nu strigi ? Vezi că răul e aproape și taci ? De ce nu veghezi ? Te amenință moartea și tu n-o vezi ? Unde lenevești ? Unde stai culcat ? Dreapta ta doarme și tu n-o trezești ? Rabzi să te învingă stînga și te unești cu cei ce vor pieri ? Ce ai să faci învins de trup, cînd vei fi pus în chinuri împreună cu el ? Stînga este în plină lucrare și dreapta trebuie să doarmă ? Acolo măsura e plină, iar aici trebuie să stea goală ? Stînga e puternică prin vicii ; de ce nu e și mai tare dreapta prin virtuți ? De ce acolo nu e micșorat și mai mult păcatul, iar aici nu crește

și mai mult meritul ? De ce nu se împuținează răul și nu sporește dreptatea ? Vezi că atîrnă deasupra ta și stai înmărmurit ? Tronul judecătorului temut este foc arzător, roțile lui, flăcări de foc (VII), cum zice Daniel, și tu nu tremuri ? Curge un rîu aprins, care rostogolește cercuri de flăcări și tu trîndăvești fără grijă ? Oare nu știi că rîul ăsta pătrunde în păcătoși și nu se aprinde împotriva celor care se pocăiesc ? N-ai auzit ce vorbește Isaia : «Iată zice Domnul : vine ziua mîniei și a supărării să lase pustiu pămîntul și să piardă pe păcătoșii de pe el» *(Isaia* III, 9). Plînge-ți nelegiuirile, îndreaptă-te pe dată și mută-te de la stînga la dreapta. Nu e nelămurit, Dumnezeu a glăsuit limpede că-i va nimici pe cei păcătoși. A zis păcătoși. Pe tine, dacă faci pocăință, nu te pierde, ci te ocrotește. Dacă ești sfîșiat de remușcări din pricina păcatelor, nu te mai osîndește. Cu voce amenințătoare și cu groaznică trîmbiță dă mărturie profetul zicînd : «Iată ziua Domnului de netăgăduit, vine să pustiască pămîntul și să piardă pe păcătoșii de pe el». Dar Dumnezeu nu amenință pentru ca să piardă pe cineva, ci îl înspăimîntă ca să-l îndrepte, mustră ca să potolească, ceartă ca să împace. Se ridică nu cu ura Celui pus să pedepsească, ci cu dragostea celui milostiv. De altfel, dacă lovește lume și-i pierde pe păcătoși, unde este poporul fără pată, pe care l-a dobîndit cu sîngele Său, l-a mîntuit prin patimile Sale ? Dar zici : Arată-mi, te rog, cum pot ușura stînga ca să adun mai mult dreapta ? Răspunsul la întrebare nu este necunoscut. Oare îți scapă ceva vederii, sau e vreo cale pe care n-o cunoști ? Cînd ai văzut că este stăpînă în tine legea păcatului, că-ți poruncesc viciile, ți se înmulțesc fărădelegile și că toată greutatea trece în partea stîngă, nu ceda și nu te liniști, ci îmbărbătează-te pe tine însuți. Pune mîna pe armele contrare, încinge-ți dreapta, îndeplinind ceea ce cîntă psalmistul David : «Încinge-ți, zice el, sabia ta», pe care a biruit-o stînga, pe care a învins-o lenea, pe care a călcat-o în picioare netrebnicia. «Încinge-ți cu putere sabia în jurul șoldurilor !». Ce sabie ? «Chipul tău și frumusețea ta». Aceasta-ți spune ție, care cedezi nelegiuirilor. Ție-ți vorbește, celui învins de vicii ! Te mustră și te sfătuiește, păcătosule ! Te-a învins partea stîngă, află-te pe tine în fapta ta și plînge cu remușcări, ca să poți primi înapoi chipul inimii tale și frumusețea corpului. Ce vrea să însemneze aceasta ? Au greșit șalele, au păcătuit coapsele ? Este limpede că unde sînt șalele, acolo sînt poftele, unde sînt coapsele, acolo desfrînarea. Așadar ce e de făcut ? Ți-ai urîțit coapsele cu pofta trupească ? Reînnoiește-le prin frumusețea sufletească. Ți-ai depravat șalele în desfrînare ? Nu-ți pierde încrederea, ci ia-ți sabia și ridică-te cu război împotriva stîngii și a păcatului trupesc, împotriva desfrînării și a adulterului. Te-a sluțit coapsa ? Să te înfrumusețeze și să te restabilească tot coapsa. Încinge cu putere sabia în jurul coapsei. Ai fost ușuratic în pofte ? Fii foarte tare în puteri. Ți-ai moleșit mădularele în desfrînare ? Întărește-le prin vioiciunea armelor. Înarmează șalele inimii tale, împodobește coapsa sufletului tău, ca să înlături sluțenia coapsei trupești și să vindeci rănile din mărunțaiele tale. Încinge cu putere sabia în jurul coapsei tale. Care este sabia asta ? Psalmistul însuși spune : «chipul tău și frumusețea ta». Și care este acest chip altul decît puterea sufle-

tului şi pocăinţa deplină ? Care este această frumuseţe alta, decît lacrimile ochilor şi dărnicia milosteniei ? Şi mai departe ? Sileşte-te, zice, înaintează cu nădejde şi te îndreaptă. Înţelesul îndemnului este limpede. Sileşte-te, păcătosule, că ai greşit, nădăjduieşte, fiindcă te-ai pocăit. Înaintează şi domneşte, fiindcă ai biruit. Înaintează cu încredere, fiindcă ai plîns pentru păcat. Ai învins vinovăţia, ca să ajungi la împărăţie ; înaintează şi împărăţeşte. Plîngi aici, ca să te bucuri în altă parte. Înaintează, zice, şi domneşte ! Pentru ce ? Pentru adevăr, blîndeţe şi dreptate. Cînd stînga vine şi-ţi înfige boldurile înfierbîntate ale lăcomiei, desfrînării, obrăzniciei sau poftei, ridică-te împotriva stîngii tale încins cu adevărul, înarmat cu blîndeţea ,împodobit cu dreptatea şi, cînd ai învins stînga, atunci să te conducă în chip minunat dreapta ta. Atunci învinge dreapta şi tace stînga, fuge neevlavia şi înfloreşte renăscută evlavia. Cad fărădelegile şi se înalţă meritele. Ce micşorează răul la stînga sporeşte meritul la dreapta. Deci cînd înfăptuieşti ceva să te conducă în chip minunat dreapta ta, după cuvîntul lui David. Înlătură greutatea din partea potrivnică, îndepărtează înfrîngerile din stînga, pentru ca, în ziua judecăţii, să te conducă în chip minunat dreapta ta. Umple măsura dreptăţii ! Cum ? Rugîndu-te, veghind, plîngînd, dînd, postind. Ba încă alungînd zgîrcenia, lăsînd la o parte moliciunea şi întărind disciplina ; fugind de ospeţele sărbătoreşti şi cultivînd cumpătarea : urînd îmbuibarea şi iubind înfrînarea. Cînd întronezi virtutea neclintită, triumfă dreapta ta şi stă ascunsă stînga, căci lipsind în stînga povara păcatului, e mai puternică sfinţenia dreptei tale şi ea însăşi te va duce în chip minunat la mîntuire. De aceea, prea iubite frate, să nu te învingă plictiseala, să nu-şi facă loc în tine trîndăvia, să nu se vîre deznădejdea rece cînd te frămînţi între nădejde şi teamă, ci mai degrabă să se încălzească inima ta cînd te îndoieşti, să fiarbă în tine duhul tău cînd te chinui nehotărît între una şi alta, adică să nu ardă în cugetul tău, focul între nădejde şi teamă. Înalţă-te în căldura pieptului tău şi, aţîţat de rîvna inimii, foloseşte cît mai mult dreapta ta, ambiţionînd stînga şi zicîndu-i : Ce este mie şi ţie stînga ? Lasă-mă, încetează, stai liniştită ! Nu mă îndemna să greşesc, nu mă împinge să fac rău. De ce mă ţii strîns şi nu-mi dai voie să mă mişc slobod ? Nu mă robi cu miresmele tale, care pentru scurtă vreme sînt dulci, iar după aceea sînt întotdeauna amare. Miresmele tale sînt la fel ca visele celor ce dorm. «S-au trezit din somn şi au uitat ce au văzut». Aşa e mireasma ta, aşa e desfătarea ta ; în greşeli desfătarea unge puţin gura şi apoi pîrjoleşte sufletul. O, parte de la stînga ! Faci durerile nesfîrşite, dacă nu eşti redusă la neputinţă, dulcele tău devine amar. Fagurii tăi se vor umple de fiere. Oare n-ai auzit proverbul lui Solomon, care zice : «Cărările drepte le ştia Domnul, iar cele strîmbe sînt căi rele» (*Pilde* IV, 28). Calea cea îngustă este cea care duce la viaţă ; nu ştii asta ? De ce mă abaţi şi mă împingi pe cea netedă ? De ce mă duci pe calea cea largă, care-mi deschide gurile iadului, în care arde foc de smoală şi se întinde negura pedepsei ? Partea ta stîngă sporeşte plînsul, vederea ta are întunecimile iadului. Cămara ta are merinde stricate, vistieriile tale sînt pline de şuvoaie încinse. Lucrarea ta este viperă, este acel şarpe străvechi, acea hidră veninoasă

cu multe capete. Stînga este în partea ta, smintelile despre care s-a zis : «Plecați de la mine, blestemaților ,în focul cel veșnic, pe care l-a pregătit Tatăl Meu diavolului și îngerilor săi». Foc va arde în partea ta, diavole, veche năpîrcă, autor al răului ! Ție îți este pregătit focul și îngerilor tăi. Ce-i privește pe oameni aceasta ? Stînga ta nu poate nimic. Nu ai nici o putere în partea stîngă, fiindcă oamenii se cercetează de păcate și trăiesc. Încetează cu greșelile și se lipsesc de dureri. Renunță la tine și împărățesc cu Hristos. Ai rămas singur cu îngerii tăi. Diavole, de ce conduci partea stîngă ? Impotriva ta mă ridic și-ți adresez vorbe de ocară și de mustrare : De ce te lauzi cu partea stîngă ? Focul acela din gheena pentru tine arde, nu pentru oameni. Ție îți sînt pregătite cuptoarele iadului și îngerilor tăi !

De ce ? Fiindcă ești potrivnicul lui Dumnezeu, întotdeauna greșești și niciodată nu te îndrepți, întotdeauna neevlavios și amăgitor, întotdeauna risipitor și păgîn ; cumplit în răutăți și dușman al binelui ; fiindcă niciodată nu te căiești de aceea vei pieri. Ce poți tu face omului care se pocăiește și care-și mărturisește păcatele ? Pocăința lui are mai mare putere decît molima ta blestemată. Mai mult pot lacrimile oamenilor decît lanțurile tale foarte înșelătoare. Este mai mare milostenia pentru oameni decît faptele tale urîte. Grija dezleagă păcatele, vegherea biruie trîndăvia, remușcarea scoate nelegiuirile din rădăcină. Diavol vrăjmaș și înșelător, la ce creezi groază ? Este de puțină însemnătate că mă tem, de vreme ce mă întorc la Hristos, Care m-a mîntuit. Îmi văd păcatele, nu sînt prea multe în fața mea, și mă tem pînă ce mă întorc la Domnul. Stau înaintea mea fărădelegile mele ca un turn de fier, sau ca un zid de aramă, pînă ce mă văd pe mine însumi și pînă ce, însetat, îmbrățișez pe Hristos, izvorul iertării și cuprind picioarele Celui Care a zis : «Nu voiesc moartea păcătosului, ci ca să se îndrepte din calea sa cea rea și să fie viu». Dacă vei face aceasta, zidul de aramă într-o clipă se va prăbuși, turnul de fier lovit de trăznet va cădea. Căci berbecele pocăinței răstoarnă păcatele și dărîmă nelegiuirile. Înaintea plînsului celui ce se pocăiește cad ca frunzele luate de vînt, sau ca fulgii care zboară duși de vînt. Domnul este lîngă cel ce se roagă, Hristos stă alături de cel ce veghează și dăruie, înalt ocrotitor, darnic și mărinimos iertător. Și toată acea sarcină a păcatelor, de care te temeai, ca și ceara se topește, ca fumul se duce, ca aburul dispare, sau ca un fir de păr ars piere. După ce vei mustrului astfel părțile stîngii și împreună cu aceste părți îl vei așterne la pămînt pe diavolul însuși, întoarce-te către dreapta și vorbește-i, înmulțind către ea vorbele de îndemn, zicînd astfel : Dreapta mea, consfințită lui Dumnezeu, mîntuitoare a sufletului meu, întăritoare a inimii, fortificație a trupului, tu să nu dormi, ci să veghezi. Lucrarea ta este dulce, fapta ta e șuvoi de miere, veghea ta izvor de viață. Dăruiește-te rugăciunilor, luînd împreună cu tine și pe stînga. Ridică-te către ajutorul cel de sus. Pune-ți în mișcare forțele și caută leacul, doboară dușmanul, culcă-l la pămînt pe mai marele păcatului. Cum îl trînteși la pămînt, în ce chip îl zdrobești din drumul tău dacă nu cu ajutorul lui Dumnezeu, cu păzirea învățăturii evanghelice, cu rînduiala învățăturii și a dărniciei ? Tu, dreaptă, înfăptuiește dreptatea ; satură pe

cei flămînzi, îmbracă pe cei goi, vizitează pe cei bolnavi, primește-i pe cei surghiuniți, dezleagă pe cei puși în lanțuri, îngrijește pe cei robiți, mîngîie pe cei îndureraţi. Dacă vei face așa, mă vei scoate din starea de tristețe, mă vei elibera din cursa în care am căzut. Tu, dreapta, nu vezi cum este stînga de înfuriată, pregătește chinuri, te biruie și tu dormi ? Șarpele te mușcă și nu vezi părțile vrăjmașe întărite în turbare, înălțîndu-se în vîrtej ? Vînturile suflă dușmănos, marea se înalță amenințătoare împotriva ta, marea păcatului îți izbește sufletul, furtunile nedreptăților șuieră în mădularele tale, și tu nu te sinchisești, nu-ți pasă ! Nu te trezești, ci lîncezești. Dreaptă cîrmace, stai la pupă și îndrumă prora ; întinde pînzele, pregătește corabia ! Iată, primejdiile amenință, iată strîmtoarea înaintea ta, iată stîncile îngrozitoare, naufragiul te așteaptă în locuri ascunse și tu nu veghezi ? Fii cu mare grijă, fii iubitcare de fapte bune, fii iubitoare de pocăință și ostaș al căinței, căci dacă birui tu, eu nu numai că trăiesc în virtuțile lui Dumnezeu, dar și scap de părțile vătămătoare. Arată-te întru dreptate, umple pumnul tău cu cereasca sămînță, aruncă sămînța pocăinței, și culege roadele îngăduinței. Nu dormi dreapto, ci săvîrșește faptele pe care le așteaptă de la tine Hristos ! Îndreaptă greșeală mea, nimicește durerea mea, culege meritul pe care l-am risipit, găsește-mi ce am pierdut, întregește ce am știrbit ! Înalță flăcări cuptorul păcatelor și tu ții sec izvorul lucrării.

Traducere de Prof. DAVID POPESCU,
după Migne, Tome LXVI Paris, 1866.

PAGINI PATRISTICE

SCRIERI STRĂROMÂNE

OMILIILE LUI LAURENȚIU DE NOVAE

Studiu introductiv de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae
și Prof. J. Gribomont
și traducere de Prof. David Popescu
și Marian Ciucă

DESPRE FEMEIA CANANEANCĂ

Multe vînturi bat cu furie, multe furtuni bîntuie cumplit, dar adunarea voastră nu e sfîșiată de nici o ispită, nu e pingărită de nici o patimă. Biserica nu-și încetează lucrarea, ci întotdeauna luptă și întotdeauna învinge. Este ispitită, dar nu biruită. Cu cît este mai lovită și mai apăsată, cu atît mai mult se întărește și sporește. Se reped valurile, dar și piatra nu e urnită din loc. Pe cînd eu vă vorbesc, somnul vă părăsește, noaptea se schimbă în zi. Se adună lumea la răspîntie și adunarea poate să fie a Bisericii. Noaptea a transformat piața în Biserică și freamătul cugetelor voastre v-a înarmat priceperea. A încetat toată trîndăvia, s-a potolit netrebnicia. Cine să nu se frămînte în suflet, sau cine să nu se mire că nu numai ai noștri au rămas cu noi, dar au venit și s-au adunat mulți necunoscuți și ispita a fost pentru ei de folos? Căci precum ploaia care cade hrănește semințele încolțite, la fel ispita, cînd a pus sufletul la încercare l-a mîntuit. Cuvîntul Domnului este neclintit și porțile iadului nu-l vor birui. Cel ce luptă împotriva Bisericii se rănește pe sine, iar credincioșii îl arată deosebit. Cine dușmănește Biserica își irosește puterile proprii, iar nouă ne aduce vrednicia biruinței. Drept era și înainte Iov. Dar după aceea s-a ridicat din luptă și mai drept. Sănătos și puternic, prin pătimire a devenit și mai puternic, vestit în fapte și mai vestit prin învățătură. Așadar să nu te temi nici-

odată în ispită. Căci dacă temeliile virtuții îți sînt tari, niciodată nu te vor îngenunchea necazurile, ci îți vor dovedi puterea de răbdare. După cum aurul în foc își arată strălucirea, la fel ispita dă mai multă frumusețe sufletului. Întru cît este focul vătămător aurului? Sau întru cît umilește ispita răbdarea, care alungă tristețea, mărește bucuria și face sufletul omului, prin încercarea la care e pus, să strălucească și mai mult?

A făcut loc ispitei, ca să înlăture vrăjmășii care mă socotesc dușman. S-au adunat cei răi într-unul singur. Dar ce au însemnat ei în neorînduială și cum sînt ai noștri în așezarea împreună? Unde sînt ei? Oare se mai arată undeva? Mă uit în piață, merg pe străzi și nu văd pe niciunul. Frunze au fost, și au căzut de vînt, plumb a fost și s-a topit. Iar aceștia strălucesc ca aurul. Ce i-a alungat, dacă nu conștiința fărădelegii lor? Căci știu ei înșiși ce au făcut. După cum Cain, care și-a ucis fratele, după ce a săvîrșit crima, a fugit tremurînd și temîndu-se, tot așa și aceștia, nu cu mîinile, dar cu mintea lor s-au înrăit. Și celor ce L-au ucis, Domnul le-a dăruit iertarea. Acestea le-am spus pentru voi, pentru ca să se înalțe mintea voastră către Domnul și să nu tremurați niciodată în încercări. Piatra rămîne nemișcată. Omule, de ce te temi de valuri? «Pe această piatră, zice Domnul, voi zidi Biserica Mea și porțile iadului nu o vor birui» (*Matei* XVI, 18). Uneori există frămîntări externe, pentru că există și interne, dar nimeni nu poate dărîma o zidire stabilă. Acest timp îl folosesc pentru mustrarea celor răi; căci nu le e îngăduit dușmanilor să se ridice mult timp împotriva noastră și să disprețuiască pe cei drepți.

Așadar ieri apostolul Pavel ne-a cinstit ospățul, iar astăzi Matei; ieri un tăbăcar, iar azi un vameș, ieri un hulitor, iar azi un jefuitor. Dar hulitorul n-a rămas în blasfemiile sale, și nici jefuitorul în jafuri. Pavel s-a făcut un adevărat apostol și un învățător de folos, iar Matei s-a făcut scriitor al Evangheliei. Amintesc mai întîi păcatele, ca după aceea să strălucească mai mult meritele, ca tu să înveți ce înseamnă a te schimba din rău în bun și să nu lipsești vreodată din viața-ți proprie. Așadar, învățătorii noștri mai întîi s-au coborît în fărădelegi și după aceea s-au înălțat în merite. Cînd au devenit hulitorul și vameșul moștenitori ai lui Dumnezeu? Și ce este vameșul? Nu cumva căpetenie de tîlhari unul și legiuitor de jafuri celălalt? Ce este un vameș? Tîlhar nerușinat, medic al nimicirii. Oare nu e mai rău un vameș, decît niște hoți? Căci hoțul fură stăpînit de frică, pe cînd acesta păcătuiește în liniște. Dar acest vameș a devenit deodată apostol; cum și în ce chip? «Trecînd Domnul, a văzut pe cel care ședea la vamă și i-a zis: Vino după Mine. Și sculîndu-se pe dată a mers după El» (*Matei*, IX, 9). O, putere a cuvîntului! A venit cununa crucii, și l-a făcut din rob ostaș și a schimbat pe dată lutul în aur. A venit cununa crucii și ridicîndu-se vameșul L-a urmat pe Hristos. Din adînca genune a tristeții, se înalță mai sus de orice culme a virtuții. Așadar, fără de nădejde nu se bucură nimeni de mîntuire, căci răul nu este sădit din fire în mădularele noastre. Din propria noastră voință dobîndim harul și libertatea. Căci vameșul s-a făcut evanghelist, hulitorul s-a făcut propovăduitor, tîlharul a meritat raiul, înșelătorul a devenit cel mai cinstit închinător. Nu este

nimic în nelegiuiri, care să nu fie răscumpărat prin pocăință. De aceea, Domnul a dărîmat acoperișul crimei însăși, ca nimeni să nu-și piardă nădejdea în viața sa, nici măcar în vîrsta a șasea.

Să nu zici în inima ta : Am păcătuit, de acum ce voi face ? Ai un medic de imitat, care scoate boala din rădăcină, care vindecă orice molimă. Ai un lecuitor care este alături de gemete și cu un semn poruncește însănătoșirea. Te-a plăsmuit dintr-o dată din materie și ți-a dat viață pentru ca să fii ; cum poate să te uite după ce te-a făcut și te-a crescut ? Nu exista înainte omul și l-a închipuit din lut. Poate întrebi cum : eu nu știu, El Își cunoaște meșteșugul Său. Nu erai înainte pămînt ? Da, dar a primit o parte din humă acel mare meșter și a făcut mai întîi corpul tău, în care a așezat și a rînduit feluritele mădulare, mîinile și picioarele ; capul, cu ochii și urechile, gura și nasul, fruntea și obrajii și celelalte mădulare ale trupului. Așadar, acel mare meșter Care te-a plăsmuit din propria Sa voință, nu poate să-ți ridice păcatele ? Nu cerceta înțelesul acestor lucruri, nu căuta să dezlegi nodurile puterii Sale, nu te întreba acum în ce chip le-a făcut pe toate, ci admiră cele făcute.

Dar zici : Am făcut păcate multe și mari. Și cine este dintre oameni care să nu păcătuiască ? Tu zi așa : Am păcătuit mai presus de toți oamenii, îmi este de ajuns pentru jertfă această spovedanie. Tu spune-ți mai întîi strîmbătățile tale, ca să fii îndreptat, află că ești păcătos : Fii trist cînd te întorci, fii ca și disperat și mîhnit, dar varsă lacrimi de remușcare. Oare ce altceva a adus femeia păcătoasă, decît vărsarea de lacrimi ? În această revărsare și-a aflat ajutorul și, primind încrederea, a ajuns la izvor, la Domnul Iisus.

Dar să ne întoarcem la cele începute. Așadar, ce spune Evanghelistul ? «Și ieșind de acolo, Iisus a plecat în părțile Tirului și ale Sidonului. Și iată, o femeie cananeancă» *(Mat.* XV). Lucru minunat spune evanghelistul. Iată, o femeie căpetenie a păcatului, armă a diavolului, mamă a vicleșugului, stricăciune a legii vechi. Iată, o femeie venea la Domnul Iisus, femeie de alt neam, sădire nouă. Minunată treabă ! Cananeanca merge după Hristos, iudeii fug, dar străina de neam se ține după El. Iată, femeia, ieșind din acele ținuturi, striga zicînd : «Miluiește-mă, Doamne, Fiul lui David !» Această femeie se face slujbașă a Evangheliei. Căci a adeverit taina sfatului dumnezeiesc, cînd roagă și puterea dumnezeiască, mărturisește și firea trupului Lui, zicînd : «Miluiește-mă, Doamne, Fiul lui David !» Cercetează mintea bine rînduită a femeii ; vezi ce zice. Nu în faptele mele, zice ea, nu în viața mea este dreptatea. Alerg la mila Ta, unde nu lipsește și nici nu se micșorează locul scăpării. Dar cum a îndrăznit femeia necunoscătoare a legii, atît de nedreaptă, să ajungă așa de repede la izvorul mîntuirii ? Nu l-a căutat pe Iacov, nu l-a rugat pe Ioan, nu s-a dus la Petru, ci trecînd peste aceasta, ce spune ? N-am nevoie de chezaș. Își ia asupră-și apărarea pocăinței, și aleargă singură la Domnul, Îl strigă și zice : «Miluiește-mă, Doamne, Fiul lui David !» De aceea ai coborît, de aceea Te-ai întrupat, ca și eu să-Ți pot vorbi și să mă îndrept spre Tine cu încredere. La vederea Lui, heruvimii tremură în cer și femeia nu se sperie pe pămînt. Îngerii se tem în înalt și femeia nu se sfiește. Stăruie cu orice preț și vorbește tare, zicînd : «Miluiește-mă, Doamne, Fiul lui David !» N-am nevoie de mijlocitor. Eu însămi vin, eu însămi Te rog, miluiește-

mă». Ce-ți trebuie ție ? Eu cer milă. Ce pătimești ? Ce ai ? Fiica mea este ținută roabă. Ce are ? Este rău chinuită de un demon. Și ce vrei acum ? Miluiește-mă, Doamne. Odrasla mea se istovește și o parte din trupul meu piere. Fiica mea și-a pierdut cunoștința. Nu te uita la mine, păcătoasa și nenorocita. Tu ești Dumnezeu, Care vezi cele ascunse. «Fiica mea este rău chinuită». Și ce dorești ? Să se vindece de boală. Plînsul nenorocit îmi istovește pîntecele și o furtună sălbatică îmi tulbură sufletul. Nu știu ce să fac. Suferă, nenorocita, și nu simte chinurile. Nu știe nici să se teamă de moarte, nici să nădăjduiască viața». «Miluiește-mă». Zace cu mintea rătăcită și nu cunoaște pricina chinului. Uită-te la mine, Doamne, auzi-mă, vezi necazurile mele zilnice. Ea suferă și eu mă mistui. Suferința ei pricinuiește teamă tuturor. Am devenit spectacol pentru toți. Ce să fac ? Unde să mă duc ? Nu mă pot despărți de ea, nu poate fi părăsită. Căci nu-i vine din afară răufăcătorul, ci dinăuntru, în ea are sabia dușmanului. Este o corabie care-și produce furtuna din ea însăși, nu găsesc numele suferințelor ei. «Miluiește-mă, Dumnezeule, Fiul lui David». O, de-ar fi murit fiica mea, mai bine decît să trăiască așa. Căci dacă murea, o înmormîntam și cu trecerea vremii uitam, nu-mi aduceam aminte de durerile și pătimirea ei. Acum însă am în casă întotdeauna un cadavru. Nenorocirea mea, mormîntul ei. În fiecare zi rana mea crește și crește și rușinea. Cum ? Văd cu ochii mei cum la vederea lor își răsucește mîinile. Văd cum îi cad panglicile și i se răvășește părul, cum face spume la gură, cum geme îngrozitor, cum bîntuie înăuntru dușmanul nevăzut, iar lupta lui este văzută. Ai milă de mine, Doamne, că fiica mea era și hrană diavolului a ajuns. Nu îndrăznesc să mă apropii de ea, nu pot s-o ating, mă oprește teama, mă alungă însăși suferința ei blestemată. «Miluiește-mă, Doamne, Fiul lui David !» Cei care dintre voi ați fost tați, vă rog să ajutați vorbele mele, iar cele care ați fost mame, să lăcrămați cu mine. Nu pot să înfățișez în cuvinte durerea pe care a suportat-o această femeie. «Miluiește-mă, Doamne, Fiul lui David !» O, femeie înțeleaptă ! Nu se folosește de oameni înșelători, nu umblă după ghicitori mincinoși, nu caută legături care nu există, nu fuge după ajutoare deșarte ; ci, lăsînd la o parte toată închinarea la diavol, vine la Domnul Iisus, Mîntuitorul tuturor, și zice : «Ai milă de mine, Doamne, fiica mea rău se chinuie».

Ai văzut simțirea femeii care-i arată înțelepciunea, dar vezi o altă nouă și neîncercată experiență. Cere și se roagă și plînsul ei devine strigăt, iar Dumnezeu, iubitor al tuturor, nu îi răspunde o vorbă. Tace izvorul vieții și milostivul doctor îi ia doctoria și îi refuză vindecarea. Ce însemnează aceasta, Doamne ! Nu știu, dacă nu o sprijini pe femeia care bate. O, înțelepciune medicală ! Domnul, zice evanghelistul, nu-i răspunse nici un cuvînt. De ce, dacă nu pentru ca înțelepciunea să descopere virtutea ei ? Dar zic ucenicii : «Slobozește-o, că strigă în urma noastră». Dar Dumnezeu-Omul cîntărea credința, viața și virtutea femeii. Și ce zice ? «Nu sînt trimis decît către oile cele pierdute ale casei lui Israel». Nu sînt de folos nici rugămințile apostolilor. Medicul cel adevărat amînă și mai mult vindecarea, mărește rana și-și scuză puterea prin meșteșug într-adins, pentru ca să dea pe față tainele ascunse. «Nu sînt trimis, zice, decît către oile cele pierdute ale casei lui Israel». Acum fiți atenți la ce spun și căutați de înțelegeți bine cuvintele mele, fiindcă

vreau să arăt înțelesul adînc al comparației. «Nu sînt trimis decît către oile cele pierdute ale lui Israel». Ce vrei să spui cu aceste vorbe? Care-Ți este scuza? Oare de aceea Te-ai întrupat și ai descoperit în Tine atîtea taine, încît Te ocupi numai de un singur colțișor și lași la o parte restul lumii? Pontul, Asia, Egiptul, Cilicia și Capadocia, și celelalte neamuri le lași și Te îngrijești numai de Israel? Lași pămîntul în paragină, disprețuiești neamurile și Te faci eliberator doar al iudeilor? Nu vezi că se aduc injurii Tatălui Tău prin idoli ciopliți și prin ceremonii pentru demoni? Oare acestea nu le-au arătat bine profeții? Ce zice ruda Ta David? «Cere de la Mine și-Ți voi da neamurile moștenirea Ta și stăpînirea Ta, marginile pămîntului» (*Ps.* II, 8). Ce zice Isaia, care a văzut cu ochii lui pe serafimi? «O mlădiță va ieși din tulpina lui Iesei și peste toate neamurile va domni și la sfîrșitul lumii în el vor nădăjdui» (*Isaia* XI, 1). Ce zice Iacob patriarhul? «Nu va lipsi sceptru din Iuda nici toiag de cîrmuitor din coapsele sale, pînă ce va veni Împăciuitorul, Căruia se vor supune popoarele (*Fac.* XLIX, 10). Dar Zaharia profetul? «Pentru voi se vor închide porțile de aramă, fiindcă de la răsăritul pînă la apusul soarelui se va slăvi numele Domnului, în tot locul se va vărsa vin de jertfă înaintea Lui» (*Zah.* I, 20—21) David însuși, ce zice iarăși? «Toate popoarele bateți din palme, strigați lui Dumnezeu cu glas de bucurie, că Domnul este Preaînalt, Înfricoșător, Împărat mare peste tot pămîntul» (*Ps.* XLVI, 102). În sfîrșit, cînd Te-ai născut în trup, pe cine ai chemat? Nu pe magi? Oare ai venit să chemi pe profeții care au prevestit oamenilor înșăși mîntuirea? Cînd i-ai trimis pe apostoli ce le-ai spus? «Învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh» (*Mat.* XXVIII, 19).

Și acum, cînd această nenorocită femeie, silită de dureri mari și înțepătoare te roagă și te imploră pentru fiica sa, s-o scapi de blestemata suferință, tu spui: «Nu sînt trimis decît către oile cele pierdute ale casei lui Israel». A venit la tine un sutaș să te roage pentru copilul său, și i-ai răspuns: «Voi veni și-l voi vindeca». Tîlharului de pe cruce i-ai pregătit raiul, slăbănogului i-ai poruncit zicînd: «Scoală-te, ia-ți patul tău și umblă». Lazăr s-a ridicat viu din mormînt la chemarea Ta, cu cuvîntul ai însănătoșit pe cei ce sufereau de felurite boli, pe tîlhari i-ai slobozit din închisori, pe femeile păcătoase le-ai socotit mai presus de fecioare, numai pe această nenorocită de cananeancă o respingi cînd te roagă. Ce vorbă e asta de nemaiauzită minune? Ca să știți ce înțeles începe să dezvăluie, fiți atenți la cele ce urmează. Cînd Israel a fost eliberat de plăgile Egiptului și poporul, scăpat de sub puterea faraonului, a trecut prin deșert, Domnul le-a poruncit prin lege să nu se amestece cu cananeenii și să nu se adune cu ei, fiindcă erau fără lege, închinîndu-se la idoli necurați. Le-a poruncit, așadar, Dumnezeu iudeilor prin lege să nu facă nici negoț cu ei, nici prin căsătorii să nu se amestece cu semințiа lor, ca să nu se lipsească pe calea aceasta de legile lor, de cult, lăsîndu-se prinși de credințe păgîne. Vezi și bagă de seamă ce spun, fiindcă aici începe urzeala pînzei. Această femeie cananeancă era de neam necurat, cu care nu era îngăduit să se amestece iudeii. De ce? Domnul venise sub lege, ca să împlinească, nu să calce legea. Deci, dacă El ar fi ascultat-o de îndată pe femeie, iudeii ar fi zis: De aceea nu Te ascultăm și nu Te urmăm, fiindcă Tu calci le-

gea. Căci legea ne porunceşte să ne ferim de cananeeni. De aceea, Domnul tace ; de aceea nu-i răspunde femeii. Vezi cum păzeşte legea, ca să-i înfunde pe iudei zicînd : «Cine dintre voi mă acuză de păcat» ? Iată, nu mă uit la femeia cananeancă, iată, ea strigă degeaba, iată, nu ţin seamă de rugăminţile ei, iată cum respect forma legii, ca să nu ziceţi că am călcat legea şi că de aceea nu credeţi în mine. Nu de la Mine, ci de la voi vine greşeala. Tăceţi aşadar pentru observarea legii. Iată vin la Mine neamuri, iată, un popor pe care nu-l cunosc, se grăbeşte să-Mi slujească. Nu vă folosiţi de pricini doveditoare. Iată, sînt cunoscut de cei care nu Mă cunosc, şi necunoscut de cei cunoscuţi. Iată, Mă urmează cei de alt neam, iar cei de neamul Meu turbează de ciudă». Aceasta este aşadar prima cauză care L-a făcut pe Domnul să nu răspundă pe dată femeii.

În vremea aceea, femeia stăruie în rugăminţi, zicînd : «Ajută-mă, Doamne». Dar El îi răspunde : «Nu este bine să iei pîinea copiilor şi s-o arunci cîinilor». O, prudenţă doctoricească ! Multe piedici pune în calea femeii, ca să o încarce după aceea de cinste, zicînd : «Nu este bine să iei pîinea copiilor şi s-o arunci cîinilor». Care sînt copiii ? Ce-i pe care-i vezi. Mustrîndu-i, spune că au fost fii şi s-au făcut cîini, despre care Pavel zice : «Vedeţi cîinii, vedeţi pe lucrătorii răi, vedeţi pe ucigaşi». Dar noi, care eram ca nişte cîini din străini am devenit fii din rădăcina celor pe care astfel îi îndeamnă Pavel : «Fiii mei, pe care eu vă nasc din nou, pînă ce se va forma Hristos în voi». Aşadar, îi acuză pe iudei, cînd zice : «Nu este bine să iei pîinea copiilor şi s-o arunci cîinilor».

Dar ce răspunde femeia ? Totuşi. Doamne, dacă vrei, poţi». O, femeie cu voinţa tare ! Domnul zice : «Nu e bine» şi ea zice : «Totuşi, Doamne, dacă vrei, poţi». A uitat de cuviinţă şi lăsînd la o parte orice sfială, caută să-L convingă pe Domnul. Zice Domnul : «Nu este bine să iei pîinea copiilor şi s-o arunci cîinilor». Iar ea răspunde : «Şi eu, Doamne, sînt ce spui». Mă numeşti cîine, sînt cîine. Îmi recunosc numele. Tu mă respingi, dar eu nu dau înapoi. Sînt cîine, dar te urmez ca un cîine. Întinde-mi ceva. Nu cer pîinea fiicelor : dă-mi fărîmituri, fiindcă «şi cîinii mănîncă din fărîmiturile care cad la masa stăpînilor lor». O, luptă a evlaviei ; o, înţelepciune a femeii ! Cîine îmi spui, Doamne ! Da, aşa sînt ; Aşadar, hrăneşte-mă ca pe un cîine ; nu pot părăsi masa stăpînului meu. Mă numeşti cîine : întinde-mi fărîmiturile. Ai spus în ce stare mă aflu, ai arătat starea mea, ai respins rugăminţile mele. Acum ajută-mă, fiindcă «şi căţeii mănîncă din fărîmiturile care cad de la masa stăpînilor lor». «O, femeie» ! Ai primit pe neaşteptate laudă şi ai fost găsită mai aleasă decît cei aleşi ! De aceea tace Domnul, de aceea a tărăgănat şi a amînat, ca să-ţi cîntărească mintea şi să scoată glas de viaţă din tine. Căci dacă ai fi primit de îndată ce ai cerut, te-ai fi dus şi nimeni nu ţi-ar fi ştiut credinţa, nimeni nu ţi-ar fi cunoscut taina cugetului. Dar, fiindcă înţelegi puterea lui Dumnezeu şi te recunoşti astfel, încît să spui : «Şi cîinii mănîncă din fărîmiturile care cad de la masa stăpînilor lor», te laud şi eu şi-ţi spun : «O, femeie, mare este credinţa ta, fie ţie după cum voieşti».

Să audă aceasta netrebnicii şi necinstiţii, care zic : Am cerut şi nu ni s-a dat. Ce vorbeşti, omule ? Cere cu stăruinţă, roagă-te la momentul

potrivit și nepotrivit, căci celui ce bate i se va deschide. Dar zici : M-am rugat o dată, de două ori, de trei ori și de patru ori, de șapte, de zece și de douăzeci de ori și Dumnezeu nu m-a auzit. O, proastă descoperire ! Și ce vrei acum, fiindcă n-ai fost auzit te retragi de la Domnul, renunți la rugăciune ? Nu vezi stăruința femeii cananeence, cum insistă și mai îndîrjită și se roagă, chiar dacă momentul nu e potrivit și e mereu respinsă, cum n-a încetat pînă n-a dobîndit ce a cerut ? Sînt mulți care intră în biserică și bolborosesc rugăciuni, își rostesc cuvintele cu glas amestecat și confuz, dar cînd ies afară au uitat tot. Aceștia sînt cei care vorbesc cu gura, dar nu simt nimic cu inima. Dacă tu însuți nu te gîndești la ce ai de spus și, cînd te rogi, mintea îți este în altă parte, cum să te audă Dumnezeu ? Zici : Am îngenuncheat și m-am rugat. Ai îngenuncheat pe pămînt și mintea ta rătăcește cine știe pe unde. Corpul îți este înăuntru, în biserică, și gîndul afară, limba ta numără banii și dobînzile. Diavolul, vrăjmaș rău și pizmaș, cînd ne rugăm, atunci se vîră mai mult și pune piedici. Nu ne asaltează cînd stăm fără grijă în casă ; cînd venim să ne rugăm, atunci el ne tulbură cu miile de bolduri ale gîndurilor. Dar de la vicleniile diavolului să ne întoarcem gîndurile la femeia cananeancă. Ea se roagă astfel : «Miluiește-mă, Doamne, Fiul lui David» ! Fiica mea este rău chinuită de demon. Zi și tu, «Miluiește-mă, Doamne ! că sufletul meu este ispitit de diavol». Marele diavol este păcatul sufletului. Demonul se duce, dar păcatul rămîne, dacă nu e achitat cu prețul cuvenit. Mare vorbă este «Miluiește-mă, Doamne» ; scurtă, dar plină de credință. Chiar cînd ești afară, strigă și zi : «Miluiește-mă, Dumnezeule». Spune nu cu vocea, ci cu gîndul ! Căci și pe cei ce tac îi aude Dumnezeu și nu atît locul contează, cît simțirea. Ieremia, în închisoare, se simte întărit. Daniel, între lei, tresaltă ; cei trei tineri, în cuptorul de foc se joacă. Iov, gol, sub cerul liber simte că e biruitor. Tîlharul de pe cruce află raiul. Ce dacă te găsești în piața publică ? Roagă-te înăuntrul tău, nu căuta loc. Tu însuți ești locul. Acolo, unde ești, roagă-te ! Dacă ești în baie, roagă-te ; și acolo e biserică. Dacă stai în fața judecătorului, roagă-te ; se ridică judecătorul împotriva ta, roagă-te. Ai înaintea ta marea și după tine vine faraonul, roagă-te. Nimic nu vorbea Moise și Domnul i-a zis : «De ce mă strigi ?» Gura lui tace, dar inima lui strigă. Și tu, cînd stai înaintea unui judecător furios, unde sînt slujbași cruzi, roagă-te înăuntrul tău și deodată acele furtuni vor înceta. Este judecătorul împotriva ta, tu gîndește-te la Domnul. Te amenință cu osîndă, tu roagă-te fără teamă, și nebunia lui se va liniști. Oare Dumnezeu este un om căutat cu trudă în diferite locuri ? Dumnezeu este pretutindeni. Dacă-l cauți pe un om, ți se va spune : Nu e aici, sau nu are vreme. Cu Dumnezeu nu este așa ; este destul să spui : «Miluiește-mă, Dumnezeule» și El este lîngă tine, să te izbăvească de păcat. Și cînd tu vorbești, El zice : Iată, aici sînt.

Ce spune așadar femeia cananeancă ? «Da, Doamne, dar și cîinii mănîncă din fărîmiturile care cad de la masa stăpînilor lor». Și ce spune Domnul ? «O, femeie, mare este credința ta, fie ție după cum voiești». Unde sînt judecătorii nedrepți ? Oare a zis : Așteaptă, femeie, să-l rog pe Tatăl Meu ? Dar ce a zis : Fie ție după cum voiești. Cu cît ea a fost mai deosebită în credință, cu atît Hristos a fost mai presus în putere și

i-a insuflat în simţire harul Său. «O, femeie, mare este credinţa ta». Cum mare ? N-ai văzut morţi înviind, n-ai văzut leproşi vindecaţi ? N-ai cunoscut legea, n-ai auzit pe profet ; dar ai auzit ocara şi ai meritat să te resping. Ţi-am spus să pleci şi nu te-ai urnit de lîngă Mine. «O, femeie, mare este credinţa ta» ! Femeia a murit, dar lauda este mai frumoasă decît mărgăritarele ţesute pe o coroană. Oriunde te vei duce, îl vei auzi pe Hristos glăsuind : «O, femeie, mare este credinţa ta !» În conciliul goţilor, în adunarea sidonienilor sau a perşilor, strigă astăzi Domnul Iisus şi zice : «O, femeie, mare este credinţa ta !» Şi mai departe ? «Fie ţie după cum voieşti». N-a zis : Îţi însănătoşesc fiica, ci «Fie ţie după cum voieşti», adică tu însăţi însănătoşeşte-ţi fiica, eu ţi-o încredinţez, tu vindec-o, în libera ta voinţă las şi leacul ; mergi în pace şi pune mîinile deasupra ei, fie ţie după cum voieşti, fiindcă se vindecă de boală prin voinţa ta. Nu a poruncit, n-a ordonat demonului să iasă, ci a zis : «Fie ţie după cum voieşti». Căci a voit ca însăşi mama să-şi însănătoşească fiica şi să-l alunge pe demon. Unde sînt cei ce spun că nu prin putere, ci prin rugăciune a căpătat totul ? Dacă este mai mic decît Tatăl, cum a spus : «Fie ţie după cum voieşti» şi s-a tămăduit fiica ei din ceasul acela ? Căci venea mama de afară, dar înainte de a veni ea, fiica s-a însănătoşit. A intrat şi şi-a găsit fiica eliberată de demonul cel necurat. S-a făcut voia Lui şi ea s-a însănătoşit. Pentru toate acestea să aducem mulţumiri lui Dumnezeu Cel viu, a Căruia este cinstirea şi slava în vecii vecilor. Amin.

(Traducere de Prof. DAVID POPESCU, după Migne. P. L, tom. LXVI, Paris 1866).